

Vilniaus universitetas

Filosofijos fakultetas

Psichologijos institutas

Marcelė Liutkevičiūtė

Teisės psichologijos studijų programa

Magistro baigiamasis darbas

Studentų smurto romantiniuose santykiuose ir nepalankių vaikystės patirčių ryšys

Darbo vadovė: dr. Ksenija Čunichina

Vilnius 2022

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
SVARBIAUSIOS SAŲVOKOS	6
PRATARMĖ	7
1. ĮVADAS	9
1.1.Nepalankios vaikystės patirtys.....	9
1.1.1. Nepalankių vaikystės patirčių paplitimas.....	9
1.1.2. Nepalankių vaikystės patirčių pasekmės.....	12
1.2.Jaunų žmonių romantiniai santykiai	13
1.2.1. Smurtas romantiniuose santykiuose	15
1.2.2. Smurtas skirtingo pobūdžio romantiniuose santykiuose.....	16
1.3.Nepalankių vaikystės patirčių ir smurto romantiniuose santykiuose sąsajos	17
1.4.Ryšių agresija ir jos sąsajos su nepalankiomis vaikystės patirtimis bei smurtu	18
1.5.Tyrimo tikslas ir hipotezės.....	21
2. METODIKA.....	23
2.1.Tyrimo dalyviai.....	23
2.2.Tyrimo instrumentai.....	24
2.3.Tyrimo eiga.....	27
2.4.Duomenų analize	27
3. REZULTATAI	28
3.1.Nepalankių vaikystės patirčių ir smurto romantiniuose santykiuose paplitimas	28
3.2.Nepalankios vaikystės patirtys ir smurtas romantiniuose santykiuose tarp skirtingų orientacijų studentų.....	29
3.3.Nepalankių vaikystės patirčių ir romantinių ryšių agresijos ryšiai	31
3.4.Nepalankių vaikystės patirčių ir smurto romantiniuose santykiuose ryšiai	32

3.5.Romantinių ryšių agresijos mediacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto	35
3.6.Smurtas romantiniuose santykiuose tarp skirtingu santykių pobūdžiu pasižyminčių studentų	38
3.7.Nepalankių vaikystės patirčių ir santykių pobūdžio sąsajos	40
3.8.Romantinių ryšių agresijos ir santykių pobūdžio sąsajos	41
4. REZULTATŲ APTARIMAS	43
IŠVADOS	51
LITERATŪRA	52
PRIEDAI	60
1 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp LGBTQ+ studentų ir heteroseksualių studentų proporcijų palyginimas	60
2 priedas. Romantinių ryšių agresijos prognostiniai veiksniai	61
3 priedas. Romantinių ryšių viktimizacijos prognostiniai veiksniai	62
4 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp patyrusių partnerio smurtą studentų ir jo nepatyrusių studentų proporcijų palyginimas	63
5 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp patyrusių partnerio verbalinį smurtą studentų ir jo nepatyrusių studentų proporcijų palyginimas	64
6 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp naudojusį smurtą prieš partnerį studentų ir jo nenaudojusį studentų proporcijų palyginimas	65
7 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp naudojusį verbalinį smurtą prieš partnerį studentų ir jo nenaudojusį studentų proporcijų palyginimas	66
8 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp cikliškai nestabiliuose santykiuose esančių studentų ir stabiluose santykiuose esančių studentų proporcijų palyginimas	67

SANTRAUKA

Studentų smurto romantiniuose santykiuose ir nepalankių vaikystės patirčių ryšys, Marcelė Liutkevičiūtė, Vilnius, Vilniaus universitetas, 2022, 67 psl.

Įvadas. Smurtas romantiniuose santykiuose gali būti susijęs su nepalankių patirčių vaikystėje išgyvenimu. Nepalankios vaikystės patirtys (pvz., psichologinis ar fizinis smurtas) gali lemti sutrikusią socialinių bei emocijų reguliacijos įgūdžių raidą, todėl suaugę tokie vaikai gali patys taikyti smurtą savo santykiuose. Tyrimu siekiama nustatyti studentų nepalankių vaikystės patirčių sąsajas su smurto pasireiškimu romantiniuose santykiuose, įvertinant studentų ryšių agresijos lygį, santykių pobūdį ir seksualinę orientaciją.

Metodika. Tyrime buvo naudojama netikimybinė patogioji atranka. Tyrime dalyvavo 233 18-25 m. amžiaus studentai ($M = 21,35$, $SD = 1,9$), iš kurių 195 buvo moterys (83,7 proc.) ir 38 buvo vyrai (16,3 proc.). Tyrime naudoti Nepalankių vaikystės patirčių klausimynas (parengtas Laurinaitytės ir kt., 2021, pagal Dubre et al., 2001, Felitti et al., 1998, The CDC-Kaiser ACE tyrimus), smurto romantiniuose santykiuose klausimynas (parengtas Laurinaitytės ir kt., 2021, remiantis Madkour et al., 2014), Savistata paremtas agresijos ir socialinio elgesio klausimynas (Morales & Crick, 1998) bei pateikti demografiniai klausimai.

Rezultatai. Tyrime keliamos hipotezės patvirtino iš dalies. Seksualinėms mažumoms priklausantys studentai yra patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, tačiau smurto jų romantiniuose santykiuose pasireiškimas nesiskiria nuo heteroseksualių studentų. Romantinių ryšių agresija medijuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto romantiniuose santykiuose. Cikliška nestabiliuose santykiuose esantys studentai yra patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, jų santykiuose dažniau naudojamas smurtinis elgesys, nei stabiliuose santykiuose esančių studentų.

Raktiniai žodžiai: nepalankios vaikystės patirtys, romantinių ryšių agresija, smurtas, romantiniai santykiai, cikliška nestabilūs santykiai.

SUMMARY

Relationship between violence in romantic relationships and adverse childhood experiences among students, Marcelė Liutkevičiūtė, Vilnius, Vilnius University, 2022, p. 67.

Introduction. Romantic relationship violence might be related to adverse childhood experiences. Adverse childhood experiences (e.g., psychological or physical violence) can cause impaired development of social and emotion regulation skills, therefore such children might perpetuate violence in their relationships in adulthood. The goal of the study was to assess the relationship between adverse childhood experiences and romantic relationship violence among students, while evaluating relational aggression, the nature of the relationship and sexual orientation.

Materials and Methods. Nonprobability purposive convenience sampling was applied in this study. Study sample was composed of 233 participants aged from 18 to 25 ($M = 21.35$, $SD = 1.9$). 195 participants were women (83.7 %), 38 were men (16.3 %). Adverse Childhood Experiences Questionnaire (prepared by Laurinaitytė et al., 2021, adopted from Dubre et al., 2001, Fellitti et al., 1998, The CDC-Kaiser ACE studies), Romantic Relationship Violence Questionnaire (prepared by Laurinaitytė et al., 2021, adopted from Madkour et al., 2014), Self-Report Measure of Aggression and Social Behavior, (Morales & Crick, 1998) were used in this study as well as demographic questions.

Results. Hypotheses were partially confirmed. Students defined as sexual minorities have more adverse childhood experiences than heterosexual students, however romantic relationship violence does not differ amongst these groups. Romantic relational aggression mediates between adverse childhood experiences and romantic relationship violence. Students in churning relationships have more adverse childhood experiences than students in stable relationships, violence is more prevalent in churning relationships.

Key words: adverse childhood experiences, romantic relational aggression, violence, romantic relationships, churning relationship.

SVARBIAUSIOS SĄVOKOS

- Nepalankios vaikystės patirtys (angl. *Adverse Childhood Experiences*) – prievartos, problemų namuose ir/ar nepriežiūros išgyvenimas vaikystėje (Felitti et al., 2019).
- Cikliškai nestabilūs santykiai (angl. *Churning Relationship*) yra apibrėžiami kaip santykiai, kuriuose pora nuolat išsiskiria ir susitaiko (Halpern-Meekin, Manning, Giordano, & Longmore, 2013).
- Romantinių ryšių agresija (angl. *Romantic Relational Aggression*) – tai toks elgesys, kurio tikslas yra įskaudinti romantišą partnerį, kenkiant santykiams arba jais manipuluojant (Wang & Yu, 2019).
- Smurtas – tyčinis prievartos ar jėgos panaudojimas ar grasinimas jį panaudoti prieš save, kitą asmenį ar asmenų grupę, dėl kurio gali atsirasti sužalojimai, mirtis, psichologinė žala, sutrikusi raida ar deprivacija (žr. PSO 2021).

PRATARMĖ

Nepalankios vaikystės patirtys yra prievartos, problemų namuose ir / ar nepriežiūros išgyvenimas vaikystėje (Felitti et al., 2019). Lietuvoje bent vieną nepalankią vaikystės patirtį yra patyręs kas antras žmogus, o tris ar daugiau beveik kas dešimtas (Bellis et al., 2014). Kaip skelbia Paramos vaikams centras – 2020 m. Lietuvoje oficialiai nustatyti 1496 fizinio smurto, 956 nepriežiūros, 204 psichologinio smurto, 185 seksualinės prievartos atvejai prieš vaikus, tačiau yra neužfiksuojama daugybė atvejų, nes PSO duomenimis Europoje apie 9,6% vaikų patiria seksualinę, 22,9% fizinę ir 29,1% psichologinę prievartą (žr. *PVC* 2021). Nepalankių vaikystės patirčių paplitimas yra didžiulis, o jos gali lemti įvairias problemas susijusias su tolimesniu asmens gyvenimu, sveikata ir netgi lemti ankstyvą žmogaus mirtį (Larkin, Shields, & Anda, 2012). Tai signalizuoja apie rimtą socialinę problemą, su kuria susiduria ne tik Lietuvos visuomenė, bet ir visas pasaulis.

Mokslininkai teigia, kad smurtas santykiuose yra susijęs su nepalankių patirčių vaikystėje išgyvenimu – vaikystėje patiriamas stresas ir trauminės patirtys lemia tam tikrų socialinių įgūdžių, emocijų reguliacijos įgūdžių neišsivystymą arba sutrikusią raidą, dėl to suaugę tokie vaikai gali patys pradėti taikyti smurtą savo santykiuose (Musa, Peek-Asa, Jovanović, & Selimović, 2018; Larkin et al., 2012). Taip pat pagal smurto perdavimo tarp kartų teoriją vaikai mokosi iš tėvų jiems rodomo elgesio modelio – tai yra, jei vaikas pats patiria arba stebi smurtaujančius tėvus, tokį elgesį jis išmoks ir laikys normaliu, priimtiniu taikyti ir suaugus (Black, Sussman, & Unger, 2009). Kita vertus, ne visuose tyrimuose nustatomos sąsajos tarp išgyventų nepalankių vaikystės patirčių skaičiaus ir smurtinio elgesio – pavyzdžiui, Nikulina, Gelin ir Zwilling (2017) teigia, kad nenustatyta jog didėjant nepalankių patirčių kiekiui didėtų ir intymaus partnerio smurto rizika. Autoriai teigia, kad svarbiau yra kokios patirtys vaikystėje buvo išgyventos, o ne bendras jų kiekis. Tuo tarpu tyrimuose gaunami rezultatai apie tai, kokios patirtys labiausiai susijusios su smurtu – ne visada vienareikšmiai. Dauguma tyrimų nustatoma, kad vaikystėje patirtas smurtas, jo stebėjimas ar patirta nepriežiūra labiausiai susijusios patirtys su susidūrimu su smurtiniu elgesiu suaugystėje (Erdem & Sahin, 2017; River, Narayan, Atzl, Rivera, & Lieberman, 2020), kiti teigia, kad labai reikšminga ar šeimos nariai sirgo psichikos ligomis (Felitti et al., 2019), dar kiti teigia, kad vis tik didžiausią įtaką daro patirčių kiekis (Musa et al., 2018). Taigi, nors yra atrandami ryšiai tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto suaugystėje, yra ne iki galo aišku, kokios tiksliai patirtys ar jų kiekis prisideda prie smurtinio elgesio formavimosi proceso.

Brown ir Bulanda (2008) teigia, kad smurtas jaunų suaugusių romantiniuose santykiuose yra gana dažnas reiškinys. Manoma, kad universitetų studentų santykiuose psichologinis smurtas pasitaiko 80 proc. atvejų, fizinis 20-30 proc. atvejų, o seksualinis 10-15 proc. atvejų (Bacioğlu & Kocabiyik, 2020).

Lietuvoje apie smurto jaunų žmonių romantiniuose santykiuose paplitimą žinoma nedaug – į oficialią statistiką nėra įtraukiamas smurto jaunų žmonių romantiniuose santykiuose rodiklis, ši tema apskritai nedaug tyrinėta, todėl kokia yra reali situacija lieka neaišku (žr. *MIC* 2021). Moksliniai tyrimai rodo, kad smurtas romantiniuose santykiuose priklauso ir nuo santykių pobūdžio – teigiama, kad jaunų žmonių stabiluose santykiuose jis pasireiškia rečiau, tačiau cikliškai nestabiliuose – yra gana dažnas reiškinys (Halpern-Meeke et al. 2013). Manoma, kad taip yra dėl to, kad asmenys esantys cikliškai nestabiliuose santykiuose turi prastesnius bendravimo įgūdžius, prastai geba valdyti konfliktus (Halpern-Meeke et al. 2013). Tikėtina, kad didesnis ryšių agresijos lygis gali lemti cikliškai nestabilių santykių susiformavimą, tad agresija gali būti vienas iš veiksnių, kuris sąveikauja tarp nepalankių vaikystės patirčių, santykių modelio ir smurto romantiniuose santykiuose. Vis tik, nei santykių pobūdis, nei agresija yra beveik netyrinėti nepalankių vaikystės patirčių ir jų sąsajų su smurtu jaunų asmenų romantinių santykių kontekste.

Kitas mažai tyrinėtas veiksnys, kuri gali būti svarbus identifikuojant grupes, kurioms reikėtų taikyti prevenciją, norint užkirsti kelią smurto paplitimui, yra seksualinė orientacija. Nustatyta, kad seksualinėms mažumoms (toliau – LGBTQ+) priklausantys asmenys yra išgyvenę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, tačiau tyrimų vis dar labai nedaug (Andersen & Blosnich, 2013), o Lietuvoje ši tema iki šiol nepaliesta. Tuo tarpu, nors nepalankios vaikystės patirtys yra siejamos su smurtu romantiniuose santykiuose, ne visi tyrimai nustato, kad asmenys, priklausantys seksualinei mažumai, romantiniuose santykiuose patiria ar naudoja daugiau smurto nei heteroseksualūs asmenys (Freedner, Freed, Yang, & Austin, 2002). Apskritai, teigiama, kad LGBTQ+ nariams vaikystėje gali tekti patirti daugiau nepalankių patirčių, dėl jų neatitikimo visuomenės lyčių normoms (Austin, Herrick, & Proescholdbell, 2016). Lietuva Europos sąjungoje užima pirmąją vietą pagal LGBTQ+ diskriminacijos mastą – net 55 proc. Lietuvos LGBTQ+ bendruomenės narių per pastaruosius 12 mėnesių patyrė diskriminaciją (žr. *LRT* 2021), todėl yra itin svarbu aiškintis kokios sąsajos egzistuoja tarp seksualinės orientacijos ir patiriamo smurto vaikystėje bei suaugystėje, siūlyti prevencijos galimybes tiek smurto, tiek diskriminacijos mažinimui visuomenėje.

Šio tyrimo tikslas ir yra nustatyti studentų nepalankių vaikystės patirčių sąsajas su smurto pasireiškimu romantiniuose santykiuose, įvertinant studentų ryšių agresijos lygį, santykių pobūdį ir seksualinę orientaciją.

1. ĮVADAS

1.1. Nepalankios vaikystės patirtys

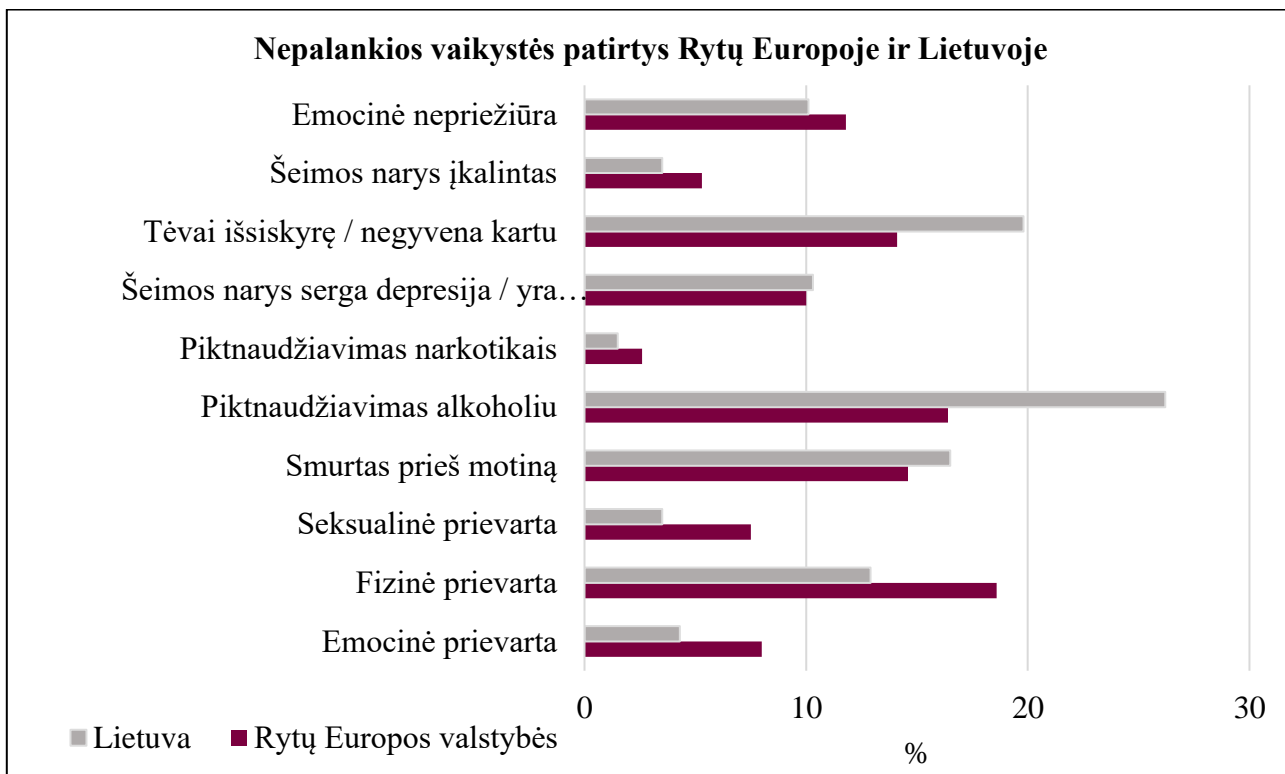
Nepalankios vaikystės patirtys dažniausiai yra skirstomos į tris kategorijas: prievartą, problemas namuose bei nepriežiūrą. Felitti su kolegomis (2019) apibrėžia šias kategorijas:

- Prievarta laikoma bet kokia emocinė, fizinė ar seksualinė prievarta.
- Problemos namuose laikomos nepalankiomis patirtimis, jei yra smurtaujama prieš motiną, namuose piktnaudžiuojama alkoholiu ar narkotikais, šeimos narys turi psichikos sutrikimą ar negalią, tėvai išsiskyrę arba negyvena kartu, šeimos narys yra ar yra buvęs įkalinimo įstaigoje.
- Nepriežiūra yra laikoma tiek emocinė, tiek fizinė vaiko nepriežiūra.

1.1.1. Nepalankių vaikystės patirčių paplitimas

Nepalankios vaikystės patirtys yra itin paplitusios visame pasaulyje. Pavyzdžiui, JAV 63,9 proc. žmonių yra patyrę bent 1 nepalankią vaikystės patirtį, o 12,5 proc. žmonių - net 4 ar daugiau (Felitti et al., 2019). Tuo tarpu tarptautinis tyrimas, kuriame buvo analizuotas nepalankių vaikystės patirčių paplitimas Rytų Europos valstybėse atskleidė, kad šiose valstybėse bent vieną nepalankią vaikystės patirtį yra patyrę net 52,6 proc. respondentų, Lietuvoje šis skaičius yra labai panašus – 52,7 proc. respondentų yra patyrę bent vieną nepalankią vaikystės patirtį (Bellis et al., 2014). Taigi, Lietuvoje bent vieną nepalankią vaikystės patirtį yra patyręs kas antras žmogus, o tris ar daugiau – patyrę maždaug 7,3 proc. tirtų lietuvių (Bellis et al., 2014). Toliau pateiktoje lentelėje apžvelgiami Bellis ir kolegų (2014) tyrime atskleistas įvairių nepalankių vaikystės patirčių paplitimas Lietuvoje ir bendrai Rytų Europos valstybėse.

1 lentelė. Nepalankių vaikystės patirčių paplitimas Rytų Europoje ir Lietuvoje (iš Bellis et al., 2014, tyrimo).

Apžvelgus 1 lentelę, galima išskirti, kad Lietuvoje dažniausios nepalankios vaikystės patirtys yra piktnaudžiavimas alkoholiu namuose (26,2 proc.), tėvų skyrybos arba gyvenimas atskirai (19,8 proc.) bei smurtas prieš motiną (16,5 proc.). Taip pat dažnai pasitaikančios nepalankios vaikystės patirtys yra fizinė prievarta (12,9 proc.), emocinė nepriežiūra (10,2 proc.) bei šeimos nario sirgimas depresija ar bandymas nusižudyti (10,3 proc.). Kiek rečiau pasitaikančios patirtys yra šeimos nario įkalinimas, piktnaudžiavimas narkotikais namuose, seksualinė prievarta bei emocinė prievarta. Tačiau atkreipiamas dėmesys, kad Bellis ir kolegų (2014) tyrimo duomenys buvo surinkti savistatos klausimynų pagalba, todėl duomenis galėjo paveikti ir socialinio pageidaujamo efekto – ne visi tyrimo dalyviai galėjo pateikti nuoširdžius atsakymus, todėl, kad liečiamas jiems jautrus klausimas. Dėl šios priežasties galimai nepalankių vaikystės patirčių paplitimas Lietuvoje yra didesnis. Pavyzdžiui, Laurinaitytės, Assini-Meytin ir Čunichinos (2022) buvo nustatyta, kad net 91,3 proc. tyrime dalyvavusių studentų yra patyrę bent vieną nepalankią patirtį vaikystėje, o beveik pusė – 4-ias ir daugiau. Žinoma, toks skirtumas galėjo būti sąlygotas to, kad į Laurinaitytės ir kolegų (2022) tyrimą buvo įtraukta didesnė nepalankių vaikystės patirčių įvairovė (pavyzdžiui, vieno iš tėvų mirtis, fizinė nepriežiūra ir pan.), nei Bellis ir kolegų (2014) atliktame tyrime.

Andersen ir Blosnich (2013) apžvelgė mokslinius tyrimus nagrinėjančius nepalankių vaikystės patirčių paplitimą tarp skirtingos seksualinės orientacijos asmenų ir apibendrino, kad beveik visų tokio pobūdžio tyrimų rezultatai vieningai rodo, kad seksualinės mažumos vaikystėje išgyvena daugiau nepalankių patirčių. Autoriai pažymi, kad nepaisant vieningų tyrimų rezultatų, reikia atsižvelgti į tai, kad tokie tyrimai turi daug trūkumų – naudoja skirtingus instrumentus nepalankioms vaikystės patirtims nustatyti, priskiria homoseksualius ir biseksualius asmenis tai pačiai grupei, nors yra žinoma, kad tarp šių grupių yra skirtumų. Pačių Andersen ir Blosnich (2013) atliktame tyrime nustatyta, kad biseksualūs asmenys yra patyrę visų nepalankių vaikystės patirčių daugiau nei heteroseksualūs asmenys, tuo tarpu homoseksualūs asmenys taip pat yra patyrę visų nepalankių vaikystės patirčių, išskyrus tėvų skyrybas ar gyvenimą atskirai, daugiau nei heteroseksualūs asmenys. Homoseksualūs dalyviai turėjo daugiau nei dvigubai daugiau fizinės, emocinės bei seksualinės prievartos patirčių, nei heteroseksualūs, o biseksualūs turėjo beveik trigubai daugiau seksualinės prievartos patirčių, nei heteroseksualūs (Andersen & Blosnich, 2013). Bendrai buvo gauta, kad homoseksualūs asmenys turėjo 1,7 karto daugiau nepalankių vaikystės patirčių nei heteroseksualūs, o biseksualūs – 1,6 karto daugiau šių patirčių nei heteroseksualūs. Austin ir kiti (2016) taip pat nustatė, kad homoseksualūs ir biseksualūs asmenys (LGB) yra išgyvenę daugiau kiekvienos nepalankios vaikystės patirties, nei heteroseksualūs asmenys. Jų tyrime gauta, kad tik vienas ketvirtadalis LGB asmenų nėra patyrę nepalankių vaikystės patirčių, tuo tarpu heteroseksualių asmenų nepatyrusių nei vienos nepalankios vaikystės patirties buvo virš 40 proc. Taip pat nustatyta, kad 42,4 proc. LGB asmenų yra patyrę 3-8 nepalankias vaikystės patirtis, o heteroseksualių asmenų patyrusių tiek nepalankių vaikystės patirčių – 23,9 proc.

Mokslininkų teigimu, vienas iš paaiškinimų dėl ko nepalankias vaikystės patirtis dažniau išgyvena seksualinėms mažumoms priklausantys asmenys yra tai, kad vien dėl savo orientacijos jie pasižymi su lytimi nederančiu elgesiu (pvz., moteris dėvi vyriškus drabužius, vyras naudoja makiažą ir pan.) pagal visuomenės normas (Andersen & Blosnich, 2013; Austin et al., 2016). Andersen ir Blosnich (2013) teigia, kad nors toks elgesys nebūtinai byloja apie orientaciją vaikystėje, jis siejamas su seksualine orientacija suaugystėje, o suaugusieji greičiau atpažįsta tokį elgesį, nei vaikas apskritai suvokia savo seksualinį tapatumą. Tiek suaugę, tiek bendraamžiai, gali naudoti fizinį smurtą ar prievartą tam, kad užgniaužtų tokio elgesio pasireiškimą (Andersen & Blosnich, 2013). Šeimose, kurios ir taip patiria vienokias ar kitokias disfunkcijas, vaikui, kurio elgesys nederą su lytimi, yra didesnė tikimybė tapti prievartos auka (Andersen & Blosnich, 2013). Schnarrs ir kiti (2019) teigia, kad seksualinėms mažumoms priklausantys asmenys vaikystėje dažniau patiria nepriežiūrą, kadangi tėvai nenori arba neturi pakankamai žinių, kad galėtų patenkinti tokių vaikų poreikius. Taigi, asmenys, priklausantys

seksualinėms mažumoms, dėl savo tapatybės patiria daugiau nepalankių vaikystės patirčių, kurios siejamos ir su vėlesnėmis problemomis. Tokios patirtys gali iš esmės paveikti vaiko raidą bei tolimesnį gyvenimą, jų ilgalaikės pasekmės bus aptariamoms tolimesniame skyrelyje.

1.1.2. Nepalankių vaikystės patirčių pasekmės

Nepalankios vaikystės patirtys sukuria itin stiprų ir nuolatinį stresą, kartais net yra vadinamos trauminėmis vaikystės patirtimis – toks stresas gali paveikti likusio gyvenimo trajektoriją. Išskiriamos problemos, su kuriomis žmonės susiduria gyvenime, susijusios su nepalankiomis vaikystės patirtimis apima prastesnę žmogaus psichinę ir fizinę sveikatą, mažiau išlavintus socialinius įgūdžius, prastesnius tarpasmeninius santykius ir kt. Larkin ir kiti (2012) apibendrina įvairius tyrimus ir nustatė, kad nepalankios vaikystės patirtys gali padidinti rizikingo elgesio tikimybę – rūkymo, piktnaudžiavimo alkoholiu ar narkotikais, rizikingo seksualinio elgesio. Šie rizikingi elgesiai taip pat siejami su įvairiomis fizinės sveikatos problemomis – lėtinėmis ligomis (pvz., širdies, onkologinėmis ir pan.), sužalojimais, gimdyvės sveikatos problemomis (pvz., nėštumas paauglystės metu, kūdikio neišnešiojimas, gimdymo komplikacijos), lytiniu keliu plintančiomis ligomis. Visos šios problemos gali lemti ankstesnę mirtį – tokios sąsajos su nepalankiomis vaikystės patirtimis atrandamos ir kituose moksliniuose tyrimuose (Monnat & Chandler, 2015; Merrick et al., 2017; Hughes et al., 2017).

Taip pat Larkin su kolegomis (2012) įvardija, kad nepalankios vaikystės patirtys yra siejamos ir su prastesne psichikos sveikata – didesne rizika susirgti įvairiais psichikos sutrikimais (pvz., depresija, PTSS), patiriamais atminties sunkumais, emocijų valdymo sunkumais, aukštesne suicidine rizika. Teigiama, kad distresas patiriamas vaikystėje dėl nepalankių patirčių, gali lemti pokyčius smegenų vystymosi procese ir paveikti tokius kognityvinius gebėjimus kaip dėmesys, sprendimų priėmimas, mokymasis, atsakas į stresą. Didesnis nepalankių vaikystės patirčių skaičius yra siejamas su prastesnėmis ilgalaikėmis pasekmėmis. Kuo daugiau asmuo yra patyręs nepalankių vaikystės patirčių, tuo didesnė tikimybė, kad jis bus linkęs elgtis sveikatai rizikingu būdu, patirs daugiau sveikatos problemų (Ramiro, Madrid & Brown, 2010). Kai asmuo vaikystėje patiria 4 ar daugiau nepalankių epizodų, ženkliai didėja rizika suicidinėms tendencijoms, narkotikų vartojimui, ankstyvam rūkymui, rizikingam seksualiniam elgesiui, taip pat tokiems susirgimams kaip astma, širdies ligos, odos ligos, skrandžio sutrikimai, psichikos sutrikimai (Ramiro et al., 2010). Apibendrinant, galima teigti, kad patirtos nepalankios vaikystės patirtys gali turėti itin neigiamų padarinių visam likusiam žmogaus gyvenimui ir net lemti ankstyvą mirtį.

Nepalankios vaikystės patirtys yra siejamos ir su prastesniais socialiniais įgūdžiais. Anot Larkin su kolegomis (2012) žmonės patyrę nepalankias vaikystės patirtis dažniau turi problemų darbe, santykiuose su kitais žmonėmis. Tokie asmenys dažniau keičia darbą, kraustosi, patiria finansinių sunkumų (Larkin et al., 2012). Jie rečiau siekia išsilavinimo, susiduria su sudėtingesnėmis gyvenimo sąlygomis, dažniau išvis neturi darbo (Larkin et al., 2012). Asmenims užaugusiems nepalankioje aplinkoje yra sunkiau formuoti sveikus ir stabilius santykius, jie dažniau pasirenka partnerius, kurie piktnaudžiauja alkoholiu, kitomis medžiagomis (Larkin et al., 2012). Taigi, asmenys, kurie patiria nepalankias patirtis pasižymi ne tik socialinių įgūdžių stoka, bet ir mažesniu stabilumu įvairiose gyvenimo srityse.

Tokių asmenų, patyrusių nepalankias vaikystės patirtis, nestabilumą kai kurie autoriai aiškina nesaugiu prieraišumu. Nesaugus prieraišumo stilius paprastai formuojasi kai tėvai ar globėjai į vaiko poreikius nereaguoja arba reaguja nenuosekliai, taiko prievartą, kontrolę ar neprižiūri vaiko, dėl to tokie vaikai artimus santykius suvokia kaip gąsdinančius ir įvairiais būdais, kurie dažnai yra neadaptyvūs stengiasi išvengti pažeidžiamumo jausmo (Grady, Levenson, & Bolder, 2016). Nustatyta, kad vaikystėje suformuotas prieraišumas prie tėvų ar globėjų yra glaudžiai susijęs su prisirišimu prie kitų suaugusiųjų (Grady et al., 2016). Barnett ir Howe (2020) nustatė, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis prognozuoja nesaugų prieraišumą – nerimastingą, vengiantį ir baimingą prieraišumo stilius. Grady ir kiti (2016) teigia, kad labiau tikėtina jog vaikams, kurie vaikystėje išgyveno nepalankias patirtis, susiformuos nesaugus prieraišumo stilius ir suaugusiųjų, kuris gali lemti problemas romantiniuose santykiuose. Pavyzdžiui, Widom, Czaja ir Dutton (2014) teigia, kad nesaugus prieraišumo stilius gali lemti, kad asmuo nuolat jaus grėsmę, kad partneris jį paliks ir todėl sieks partnerio ir santykių kontrolės, kartais net smurtinėmis priemonėmis. Tyrimai patvirtina, kad nepalankias vaikystės patirtis patyrę asmenys dažniau tampa smurto aukomis arba patys smurtauja (Larkin et al., 2012). Ypač tokios vaikystės patirtys kaip smurto patyrimas ar stebėjimas yra susijusios su smurto naudojimu ar patyrimu romantiniuose santykiuose jau suaugusiųjų (Nikulina et al., 2017). Taigi, nepalankių vaikystės patirčių išgyvenimas gali lemti didžiulį spektrą problemų vėlesniame žmogaus gyvenime ir ypač paveikti santykius su kitais.

1.2. Jaunų žmonių romantiniai santykiai

Reese-Weber ir Johnson (2013) pasiūlė trijų fazių santykių raidos modelį. Jie apibendrina santykių psichologijos siūlomus modelius, naujausius mokslinius tyrimus, ir išskyrė šias fazes romantiniuose santykiuose:

- 1) Medaus mėnesio fazė – šioje fazėje vyrauja sužadėjimas ir susijaudinimas, kai pora susipažįsta. Šioje fazėje santykiai yra dar nenuolatiniai, asmenys nėra įsipareigoję vienas kitam. Jai būdingas

pozityvus bendravimas tarp partnerių, bandymas pristatyti teigiamas savo puses partneriui ir neigiamų partnerio savybių ignoravimas.

- 2) Apibrėžimo fazė – šioje fazėje partneriai sprendžia kaip norėtų apibūdinti savo santykius, sprendžia apie santykių rimtumą ir ilgalaikiškumą. Šiai fazei būdingos derybos, bandant suderinti abiejų partnerių lūkesčius santykiams bei vienas kitam. Šios derybos padidina ir intymumo, ir konfliktų kiekį santykiuose.
- 3) Nusistovėjimo fazė – šioje fazėje partneriai įsipareigoja arba nutraukia santykius. Šiai fazei būdinga abiejų partnerių orientacija į ateitį.

Reese-Weber ir Johnson (2013) teigia, kad nuo apibrėžimo iki nusistovėjimo fazės, intymumas turėtų didėti, nes partneriai vis geriau pažįsta vienas kitą, darosi artimesni, yra kuriamas prierašumas. Tuo tarpu konfliktai turėtų sumažėti nusistovėjimo fazėje, kadangi egzistuojantys lūkesčių skirtumai turėtų būti išspręsti prieš tai buvusioje fazėje, joje jau nustatyti bendri lūkesčiai santykiams. Tačiau santykiai retai sklandžiai pereina iš vienos stadijos į kitą. Autoriai teigia, kad dažniausiai jie vystosi šuoliais, o stadijos vienu metu gali persidengti – skirtingos problemos iš kiekvienos stadijos gali pasireikšti vienu metu.

18-25 m. žmonėms būdinga tai, kad šiuo gyvenimo laikotarpiu jie ieško savo identiteto, tyrinėja santykius. Būtent dėl to jaunų suaugusiųjų romantiniai santykiai pasižymi nestabilumu ir nuolatiniu kitimu (Halpern-Meekin et al., 2013). Mokslinėje literatūroje dažnai tyrinėjami skirtingo pobūdžio jaunų žmonių romantiniai santykiai. Bene dažniausiai pasitaikantys yra susitikinėjimas bei stabilūs santykiai ir cikliška nestabilūs (angl. churning relationship) santykiai. Stabilūs santykiai vystosi pagal normalų santykių modelį, paprastai pereina per visas fazes ir partneriai arba nusistovi kaip pora, arba išsiskiria. Cikliška nestabilūs santykiai yra apibrėžiami kaip santykiai, kuriuose pora nuolatos išsiskiria ir susitaiko (Halpern-Meekin et al. 2013), šis procesas vyksta pasikartodamas – cikliška. Halpern-Meekin su kolegomis (2013) teigia, kad cikliška nestabilūs santykiai dažniau apibūdinami kaip konfliktiški, mažiau įpareigojantys, tačiau taip pat jiems būdingas intymesnis partnerių savęs atskleidimas. Tai galėtų reikšti, kad partneriai ilgą laiką praleidžia apibrėžimo fazėje, tačiau negeba rasti bendro sprendimo, suderinti savo lūkesčių ir nepasiekia trečiosios fazės, arba ją išpildo ne iki galo – po išsiskyrimo vėl grįžta į pirmąją fazę. Santykių nestabilumas yra normalu jauniems suaugusiems, kadangi šiuo laikotarpiu vyksta aktyvios identiteto paieškos, tačiau tyrimų autoriai teigia, kad cikliško tipo nestabilūs santykiai greičiau rodo partnerių patiriamą distresą, nesugebėjimą įsipareigoti ir anomalų santykių vystymąsi, o ne atitinka jaunų suaugusiųjų normalių santykių raidą (Halpern-Meekin et al., 2013).

1.2.1. Smurtas romantiniuose santykiuose

Brown ir Bulanda (2008) teigia, kad smurtas jaunų suaugusių romantiniuose santykiuose yra gana dažnas reiškinys. Pasaulinė sveikatos organizacija (žr. *PSO 2021*) apibrėžia smurtą kaip tyčinį prievartos ar jėgos panaudojimą ar grasinimą jį panaudoti prieš save, kitą asmenį ar asmenų grupę, dėl kurio gali atsirasti sužalojimai, mirtis, psichologinė žala, sutrikusi raida ar deprivacija. Smurtas romantiniuose santykiuose įtraukia emocinį, psichologinį, fizinį ir seksualinį smurtą (Wilson & Maloney, 2019). Tai gali būti fiziniai, seksualiniai užpuolimai, prievarta, grasinimai bei gąsdinimai, nuosavininkiškas ir kontrolė, kaltinimas, jausmų minimizacija (Wilson & Maloney, 2019). Gali būti įvairių tokio elgesio formų – įžeidinėjimas, patyčios, tyčinis pažeminimas, izoliacija nuo šeimos ir draugų. Fiziniai užpuolimai gali pasireikšti įžnybimais, trunkymu, smaugimu, spardymu ir kt. (Wilson & Maloney, 2019). Seksualinės prievartos pavyzdžiai gal būti vertimas santykiauti, vertimas gimdyti ar kaip tik vertimas vartoti įvairias kontraceptines priemones ir pan. (Wilson & Maloney, 2019). Bacioğlu ir Kocabiyik (2020) teigia, kad dažniausiai susitikinėjimo smurtas pasitaikantis visuomenėje būna fizinis, seksualinis, psichologinis, kibernetinis ir persekiojimas.

Smurtas dažniau tiriamas suaugusiųjų imtyse, o smurtas studentų romantiniuose santykiuose tyrinėjamas rečiau. Brown ir Bulanda (2008) gavo, kad 40 proc. moterų ir 34,7 proc. vyrų studentų yra patyrę fizinį smurtą romantiniuose santykiuose bent kartą gyvenime, tuo tarpu 85,2 proc. moterų ir 75,6 proc. vyrų studentų yra patyrę psichologinį smurtą susitikinėdami su savo partneriu. Manoma, kad universitetų studentų santykiuose psichologinis smurtas pasitaiko 80 proc. atvejų, fizinis 20-30 proc. atvejų, o seksualinis 10-15 proc. atvejų (Bacioğlu & Kocabiyik, 2020). Lietuvoje apie smurto jaunų žmonių romantiniuose santykiuose paplitimą žinoma nedaug, daugiau yra tyrinėjami vyresni suaugę arba jauni suaugę įtraukiami į bendrą imtį. Pavyzdžiui, Joffe ir Bukšnytė-Marmienė (2014) tyrė suaugusiųjų nuo 18 iki 66 metų amžiaus intymaus partnerio smurtą Lietuvoje. Šiame tyrime buvo nustatyta, kad apie 40 proc. suaugusiųjų yra patyrę psichologinį partnerio smurtą, o fizinį partnerio smurtą yra patyrę beveik 10 proc. suaugusiųjų. Tačiau, galima kelti prielaidą, kad jaunų suaugusiųjų santykiuose smurtinio elgesio raiška gali būti kitokia, kadangi šiame raidos etape jie dar tik tyrinėja intymius santykius.

McRae, Gonzales, Dominguez, Daire ir Liu (2017) atliktame tyrime nustatyta, kad partneris yra smurtavęs prieš 47 proc. moterų ir 37 proc. vyrų studentų heteroseksualiame porose, tačiau yra mažai žinoma apie smurto paplitimą homoseksualiame porose. Tačiau tai tema dominanti vis daugiau mokslininkų, pavyzdžiui, Heiden-Rootes, Salas, Moore, Hasan ir Wilson (2020) atliko tyrimą, kuriame tyrinėjo LGBTQ+ bendruomenei priklausančių asmenų patiriamą smurtą romantiniuose santykiuose ir palygino jo paplitimą su heteroseksualių asmenų patiriamu smurtu. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad

LGBTQ+ bendruomenės nariai santykiuose patirdavo fizinį ir seksualinį smurtą dažniau nei heteroseksualūs asmenys. Tuo tarpu patyčios, fizinis ir seksualinis smurtas siejosi su didesne tikimybe patirti rimtas psichinės sveikatos problemas (Heiden-Rootes et al., 2020). Tokį gautą skirtumą tarp heteroseksualių ir LGBTQ+ bendruomenei priklausančių asmenų tyrėjai aiškina tuo, kad LGBTQ+ bendruomenė viso gyvenimo metu patiria daugiau streso, gali patirti net chronišką stresą dėl stereotipų bei patiriamos diskriminacijos ar net neapykantos visuomenėje. Tačiau senesniame tyrime nebuvo gauta reikšmingų skirtumų tarp patiriamo smurto skirtingų seksualinių orientacijų asmenų romantiniuose santykiuose (Freedner et al., 2002). Autoriai negali paaiškinti kodėl tarp tyrimų atsiranda skirtumai – vis tik tokių tyrimų yra atlikta sąlyginai nedaug, tad spręsti apie skirtumus tarp skirtingų lytinių orientacijų asmenų patiriamą smurtą negalima. Nepaisant to, yra aišku, kad smurtas romantiniuose santykiuose yra patiriamas visų orientacijų žmonių ir tai yra opi problema visuomenėje.

1.2.2. Smurtas skirtingo pobūdžio romantiniuose santykiuose

Reese-Weber (2015) savo tyrime nustatė, kad kiekvienoje santykių stadijoje jų kokybės dinamika kinta. Intymumas kiekvienoje stadijoje vis didėja, konstruktyvios komunikacijos strategijos buvo dažniausiai naudojamos jau susiformavusių santykių stadijoje, o derybos buvo dažnos tiek santykių apibrėžimo, tiek susiformavimo stadijose, lyginant su medaus mėnesio stadija. Tuo tarpu destruktivos bendravimo strategijos ir verbalinė agresija buvo labiausiai išreikštos santykių apibrėžimo stadijoje (Reese-Weber, 2015). Nors atliktų mokslinių tyrimų nėra gausu, kai kurie iš jų rodo, kad nestabilūs santykiai yra labiau susiję su rimtomis konfliktų formomis, kai naudojama fizinė ar verbalinė prievarta (Halpern-Meehin et al., 2013). Taigi, tai galima paaiškinti prieš tai iškelta prielaida, kad cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys asmenys ilgai išlieka būtent santykių apibrėžimo stadijoje, kurioje ir pasireiškia destruktiviausios bendravimo strategijos.

Beveik pusė cikliškai nestabiliuose santykiuose esančių asmenų yra patyrę konfliktus, kur buvo naudojama fizinė ar verbalinė prievarta, tuo tarpu mažiau nei penktadalis stabiliuose santykiuose esančių jaunų žmonių yra patyrę tokius konfliktus (Halpern-Meehin et al., 2013). Fizinį konfliktą yra patyrę virš pusės cikliškai nestabiliuose santykiuose esančių asmenų, kol stabiliuose santykiuose šie konfliktai pasitaikė tik ketvirtadaliui asmenų (Halpern-Meehin et al., 2013). Emocinė prievarta bendrai pasitaiko dažniau nei fizinė tiek cikliškai nestabiliuose, tiek stabiliuose santykiuose, tačiau vis tik ir ši prievartos forma yra dažnesnė tarp asmenų, esančių cikliškai nestabiliuose santykiuose (Halpern-Meehin et al., 2013). Kaip minėta prieš tai, cikliškai nestabilūs santykiai indikuoja sutrikusią asmenų raidą, reikėtų atlikti daugiau tyrimų nagrinėjant dėl kokių priežasčių asmenys negali vystyti stabilių santykių.

1.3. Nepalankių vaikystės patirčių ir smurto romantiniuose santykiuose sąsajos

Buvimas smurto auka arba smurto stebėjimas didina riziką, kad ir pats asmuo ateityje smurtaus (Erdem & Sahin, 2017). Erdem ir Sahin (2017) teigia, kad tokia patirtis gali daryti tiesioginę ir netiesioginę įtaką teigiamų nuostatų į smurtą romantiniuose santykiuose formavimuisi. Patirtas smurtas vaikystėje yra laikoma nepalankia vaikystės patirtimi. Lietuvoje atliktas tyrimas su paaugliais atskleidė, kad paaugliai, kurie nurodė patyrę smurtą vaikystėje, pasižymėjo prastesne emocijų reguliacija, didesniu polinkiu į emocijų slopinimą, nei smurto nepatyrę paaugliai (Gervinskaitė-Paulaitienė ir kt., 2017). Šios tendencijos pasireiškia ne tik smurto patyrimo vaikystėje atveju, bet ir patyrus kitokias nepalankias vaikystės patirtis. Pavyzdžiui, Felitti su kolegomis (2019) atliktame tyrime gauta, kad nepalankios vaikystės patirtys lemiančios didžiausią riziką smurtauti arba patirti smurtą romantiniuose santykiuose yra seksualinė prievarta, smurtas tarp tėvų bei tėvų psichikos ligos. Nustatyta, kad net 46,4 proc. pasireiškiančio smurto porose pasitaikė tarp asmenų vaikystėje patyrusių bent dvi iš prieš tai minėtų patirčių. Ontiveros, Cantos, Chen, Charak ir O’Leary (2020) savo tyrime nustatė, kad paauglės merginos, patyrusios nepalankias patirtis, turi daugiau emocijų reguliacijos problemų bei pasižymi didesniu impulsyvumu, nei tokių patirčių nepatyrusios merginos. Taip pat, jos yra labiau linkusios pačios smurtauti romantiniuose santykiuose. Tuo tarpu paaugliai vaikinai, kurie yra stebėję smurtą tarp tėvų, yra patyrę smurtą ar grasinimus šeimoje yra labiau linkę patys naudoti smurtą romantiniuose santykiuose (Ontiveros et al., 2020).

Tokius tyrimų rezultatus galima paaiškinti smurto perdavimo tarp kartų teorija. Smurto perdavimo tarp kartų teorija (angl. Intergenerational transmission of violence) – viena iš plačiausiai tyrinėtų teorijų, kilusi iš socialinio išmokymo teorijos (Bandura, 1971, 1973, 1986, cit. iš Black et al., 2009). Ši teorija aiškina šeimos ypatybių vaikystėje įtaką vėliau patiriamam ar naudojamam smurtui. Pagrindinė teorijos idėja yra tai, kad susidūrimas su smurtu šeimoje išmoko vaiką, kad smurtas yra priimtinas elgesys tarpasmeniniuose santykiuose (Black et al., 2009). Naudodami smurtą tiek vienas prieš kitą, tiek prieš vaikus, tėvai pateikia elgesio modelį, taigi vaikai gauna informaciją, kad smurtas yra tinkamas elgesio būdas bendravime, konfliktų sprendime. Dėl to užaugę tokie vaikai patys gali naudoti smurtą arba jį patirti savo romantiniuose santykiuose, nes užaugę tokioje aplinkoje, priima tai kaip normalų ir suprantamą elgesį. Vaikystėje matoma, kad smurtas yra naudojamas stresinėse ar konfliktinėse situacijose, tai yra tada, kai reikia susidoroti su tam tikrais sunkumais, todėl tikėtina, kad suaugus bus naudojamas panašus elgesio modelis bei asmuo turės prastesnius įgūdžius konfliktų valdyme, emocijų reguliacijoje (Black et al., 2009). Smurto perdavimo tarp kartų teorija yra plačiai tyrinėta ir turi gerą

empirinį pagrindą – dauguma ją tyrinėjančių autorių patvirtina joje keliamas prielaidas (Black et al., 2009; Woollett & Thomson, 2016; Morelli et al., 2020).

Musa ir kolegijos (2018) teigia, kad visos nepalankios vaikystės patirtys didina smurto santykiuose tikimybę, kuo daugiau šių patirčių yra, tuo didesnė smurto pasireiškimo romantiniuose santykiuose rizika. Bacioğlu ir Kocabiyik (2020) taip pat įvardija, kad vieni iš dažniausių veiksnių, siejami su smurto naudojimu santykiuose yra įvairios problemos šeimoje (pvz., tėvų skyrybos, patirta prievarta ir pan.), vaikystėje patirtos traumos, alkoholio ar kitų psichoaktyvių medžiagų naudojimas, emocinio reguliavimo įgūdžių stoka. Teigiama, kad asmenys, kurie smurtauja ar patiria smurtą santykiuose pasižymi socialinių įgūdžių, ypač bendravimo, konfliktų valdymo bei susidorojimo su stresinėmis situacijomis įgūdžių, stoka (Halpern-Meekin et al., 2013), kuri taip pat siejama su patirtomis nepalankiomis patirtimis vaikystėje. Tuo tarpu paaugliai užaugę šeimoje, kurioje vyravo pozityvus klimatas, turėjo geresnius problemų sprendimo įgūdžius, o tų, kurių santykis su tėvais paauglystėje buvo pozityvus, romantiniai santykiai pasižymėjo labiau išreikštu meilės jausmo išgyvenimu (Xia, Fosco, Lippold, & Feinberg, 2018). Galima kelti prielaidą, kad smurto patyrimas vaikystėje lemia prastesnę raidą ir asmenys, patyrę smurtą, turi daugiau problemų susijusių su emocijų reguliacija, elgesio kontrole, problemų sprendimo gebėjimais, todėl santykiuose dažniau naudoja destruktivias bendravimo formas. Tai patvirtina ir River bei kitų (2020) atliktas tyrimas, kuriame nustatyta, kad patirta prievarta ir nepriežiūra vaikystėje yra susiję su dažnesniais konfliktais romantiniuose santykiuose. Keliamą prielaidą, kad asmenims, patyrusiems nepalankias vaikystės patirtis gali būti labiau būdingas cikliškas nestabilus santykių pobūdis, kuris anot Halpern-Meekin ir kolegų (2013) ir pasižymi didesniu konfliktiškumu ir dažnesniu smurto pasireiškimu. Vis tik mums nepavyko rasti tyrimų, kurie nagrinėtų asmenų patyrusių nepalankias vaikystės patirtis santykių pobūdžio ypatumus apimant daugiau nei vieną santykių pobūdį, todėl šią prielaidą reikėtų patikrinti atlikus mokslinį tyrimą. Taip pat, atsižvelgiant į vaikystėje patirtus sunkumus bei jų sąsajas su problemomis suaugystėje, apžvelgus literatūrą, galima kelti prielaidą, kad seksualinėms mažumoms priklausantys asmenys bus patyrę daugiau nepalankių patirčių vaikystėje ir todėl dažniau turės cikliškas nestabilų romantinių santykių bei patirs ar naudosis daugiau smurto savo romantiniuose santykiuose nei heteroseksualūs asmenys.

1.4. Ryšių agresija ir jos sąsajos su nepalankiomis vaikystės patirtimis bei smurtu

Ryšių agresija – tai toks elgesys, kurio tikslas yra pakenkti kito žmogaus santykiams ar sumažinti priklausymo grupei jausmą (Ostrov et al., 2018). Murray-Close, Ostrov, Nelson, Crick ir Coccaro (2010) teigia, kad itin trūksta tyrimų, kurie tyrinėtų ryšių agresijos pasireiškimą ir pasekmes jaunų suaugusiųjų

ir suaugusiųjų imtyse. Šiuo metu nemažai tyrimų nagrinėja ryšių agresiją vaikų ir paauglių bendraamžių grupėse – jų rezultatai vieningai rodo, kad ji gali būti susijusi su neadaptiviu elgesiu ir kitomis neigiamomis pasekmėmis (Murray-Close et al., 2010). Pasiekus ankstyvą suaugystę, ryšių agresija perkeliama nuo draugystės į romantinius santykius. Romantinių ryšių agresija apibūdina tokį elgesį, kuris skirtas įskaudinti romantinį partnerį kenkiant ar manipuliuojant santykiais (Wang & Yu, 2019). Romantiniuose santykiuose agresija gali įgyti gandų, paskalų, asmeninės informacijos skleidimo formą arba asmens ignoravimą ir atstūmimą (Crick & Grotpeter, 1995, cit. iš Murray-Close et al., 2010), flirtavimą su kitu asmeniu partnerio akivaizdoje, grasinimus išsiskirti (Bitsola & Kyranides, 2021). Kai kurie autoriai skiria skirtingas romantinių ryšių agresijos rūšis – proaktyvią ir reaktyvią (Zimmer-Gembeck, Duffy, Ferguson, & Gardner, 2018). Proaktyvi agresija atspindi elgesį, kuris yra kontroliuojamas ir planuojamas, tuo tarpu reaktyvi – elgesį, kuris yra labiau impulsyvus, naudojamas kaip atsakas į suvoktą situaciją (Zimmer-Gembeck et al., 2018). Ryšių agresija romantiniuose santykiuose gali būti suvokiama kaip konfliktų sprendimo strategija (Wang & Yu, 2019). Agresija romantiniuose santykiuose skiriasi nuo konfliktų vengimo, kadangi nėra bandoma tiesiog išvengti konflikto, o siekiama nekonfrontuojant vienas kitą įskaudinti, pakenkti santykiui (Busby & Holman, 2009; Martin, Miller, Kubricht, Yorgason, & Carroll, 2015). Wang ir Yu (2019) teigia, kad ryšių agresija tarp partnerių paprastai būna abipusė.

Socialinio išmokymo teorija teigia, kad vaikai išmoksta agresyvaus elgesio stebėdami ar bendraudami su modeliais (pavyzdžiui, tėvais), kurie patys elgiasi agresyviai arba vertina tokį elgesį palankiai (Werner, 2012). Autoriai išskiria, kad socialinio išmokymo teorija labiau sietina su proaktyvia agresija, kadangi pagal šią teoriją, agresija susiformuoja kaip atsakas į modeliavimą ir agresyvaus elgesio pastiprinimą, o ne agresyvaus elgesio patyrimą pačiam (Richey, Brown, Fite, & Bortolato, 2016). Teigiamos nuostatos tiek į agresiją, tiek į smurtą, formuojasi per panašius procesus. Werner (2012) teigia, kad vaikų vertybių internalizavimo bei požiūrio į save ir kitus formavimosi procesą itin paveikia suaugusiųjų nuostatos. Tėvai, kurie yra labiau linkę priešišškai interpretuoti pasaulį, net ir per pokalbius su vaikais apie įvykius ir patirtis, tampa modeliais, tad ir vaikai išmoksta, kad pasaulis yra priešiškas ir bauginantis (Werner, 2012). Taip pat, tėvai, kurie linkę netinkamą vaikų elgesį vertinti kaip tyčinį, yra linkę patirti didesnę pyktį ir griežčiau į tokį elgesį reaguoti – labiau linkę taikyti ir prievartinius ar smurtinius metodus (Werner, 2012). Abiem atvejais, vaikas išmoksta, kad pasaulis yra priešiškas, pavojingas. Tyrimuose, kuriuose agresijos pasireiškimas analizuojamas socialinės informacijos modelio rėmuose, gaunama, kad agresyvesni asmenys kitaip interpretuoja aplinkos informaciją, turi kitokias nuostatas ir įsitikinimus apie agresyvų elgesį ir jo pasekmes (Larkin, Jahoda, & MacMahon, 2013).

Vaikystėje nepalankias patirtis patyrę asmenys dažniau socialines situacijas vertina kaip grėsmingas ir pasižymi priešiško priskyrimo šališkumu – šie asmenys yra linkę dviprasmiškas situacijas ir asmenis vertinti kaip priešiškus (Mesquita & Martins, 2022; Murray-Close et al., 2010). Tikėtina, kad būtent toks paaiškinimas labiau tinka reaktyviai agresijai (Schwartz, 2013), kadangi ji funkcionuoja kaip atsakas į suvoktas grėsmes ar provokacijas. Taip pat svarbu, kad yra tyrimų patvirtinančių, kad vaikų viktimizacija ankstyvame amžiuje yra susijusi su ryšių agresijos formavimusi (Richey et al., 2016). Tokios vaikystės patirtys kaip prievarta ar nepriežiūra, yra sietinos su sutrikusiais santykiais ir aplinkos nestabilumu, o tai savo ruožtu neigiamai paveikia vaiko emocijų reguliacijos įgūdžius (Richey et al., 2016). Šis tyrimas parodė, kad netinkama vaikų priežiūra ir priešiško priskyrimo šališkumas yra susiję (Richey et al., 2016). Nestabilumas šeimoje gali lemti neigiamus įsitikinimus ir apie kitus santykius.

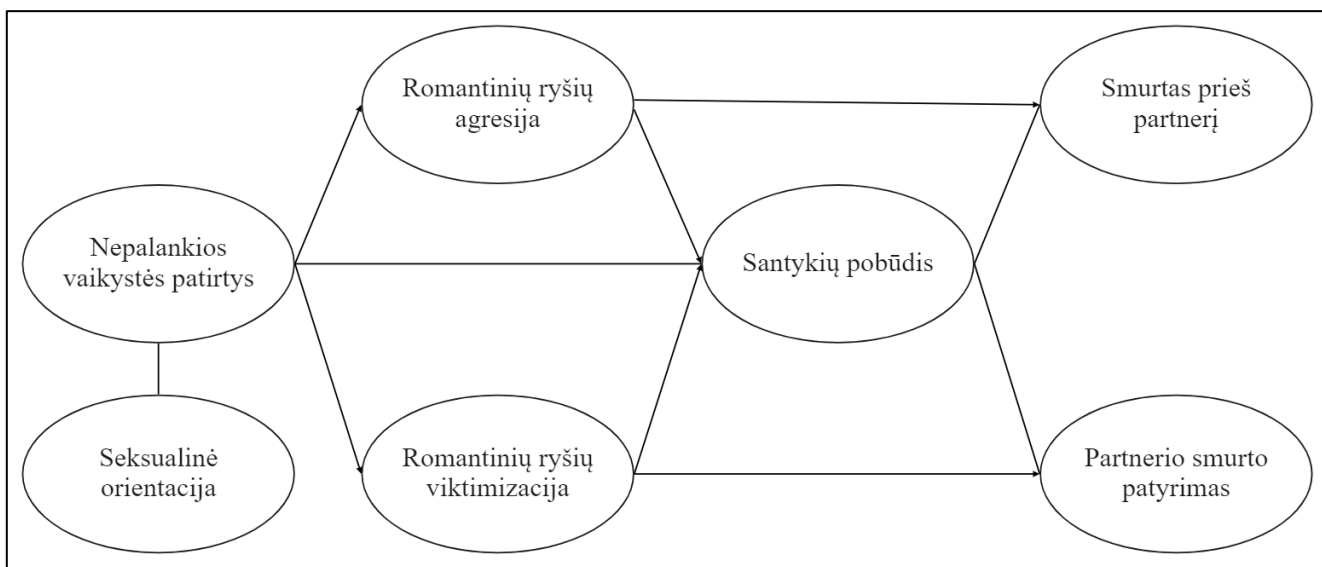
Romantinių ryšių agresija yra susijusi su žemesne romantinių santykių kokybe ir įvairiais sunkumais – dideliu distreso išgyvenimu, depresija, narkotikų ar alkoholio vartojimu (Linder et al., 2002, Bagnrer et al., 2007, cit. iš Murray-Close et al., 2010). Bitsola su Kyranides (2021) atliko tyrimą, kuriame nagrinėjo jaunų suaugusiųjų romantinių ryšių agresijos ir įvairių gyvenimo kokybės aspektų sąsajas tarp moterų ir vyrų. Buvo nustatyta, kad abiejų lyčių romantinių ryšių agresija sietina su suvoktu stresu, prastesne miego kokybe ir žemesniu fizinio aktyvumo lygiu (Bitsola & Kyranides, 2021). Ryšių agresija romantiniuose santykiuose susijusi su frustracijos jausmo, pavydo išgyvenimu (Martin et al., 2015). Nėgana to, didesnis ryšių agresijos pasireiškimas buvo sietinas su mažesniu pasitikėjimu partneriu ir mažesniu artumo pojūčiu tarp partnerių (Martin et al., 2015). Taigi akivaizdu, kad ryšių agresija gali sukelti neigiamų pasekmių abiem partneriams.

Romantinių ryšių agresija siejama ir smurtinio elgesio pasireiškimu poroje. Wright ir Benson (2010) teigia, kad ryšių agresijos pasireiškimas gali būti svarbus prognostinis veiksnys ir smurto romantiniuose santykiuose pasireiškimui. Anot autorių, kadangi ryšių agresija susijusi su neigiama santykių kokybe, frustracija, nepasitikėjimu ir pan., ji gali lemti ir neigiamus santykių padarinius, pavyzdžiui, smurto panaudojimą. Taip pat, yra žinoma, kad smurtą santykiuose prognozuoja žemas pasitenkinimas santykiais ir aukštas partnerių konfliktiškumas (Capaldi, Knoble, Shrutt, & Kim, 2012), tad keliama prielaida, kad ryšių agresija yra glaudžiai susijusi su smurto pasireiškimu romantiniuose santykiuose ir gali jį prognozuoti. Nėgana to, tikėtina, kad ryšių agresija susijusi ir su ciklišku nestabiliu santykių pobūdžiu – Wright ir Benson (2010) teigia, kad asmenys, kurie elgiasi agresyviai, tokiu būdu siekia artumo su partneriu, per jo kontrolę. Tai patvirtina ir Dailey, Hazlett ir Brass-Rosenfield (2022) tyrimas, kuriame gauta, kad artimumo su partneriu jausmas buvo susijęs su agresija santykiuose ir santykių cikliškumu. Tai leidžia kelti prielaidą, kad ryšių agresija gali būti vienas iš veiksnių, kuris

sąveikauja tarp nepalankių vaikystės patirčių, santykių modelio ir smurto romantiniuose santykiuose bei galiausiai lemia didesnį smurto pasireiškimą.

1.5. Tyrimo tikslas ir hipotezės

Remiantis apžvelgta literatūra, keliamos prielaidos pristatomos 1-ame paveikslėlyje. Manoma, kad nepalankios vaikystės patirtys didina tikimybę studentams formuoti cikliškai nestabilius santykius dėl socialinių ir kognityvinių įgūdžių (pavyzdžiui, emocijų slopinimo) trūkumų, dėl ko daugiau nepalankių vaikystės patirčių turintys asmenys yra linkę elgtis agresyviau nei tokių patirčių nepatyrę. Tuo tarpu santykių cikliškumas santykiuose ir agresija pasireiškianti romantiniuose ryšiuose didina tikimybę smurto naudojimui poroje. Manoma, kad romantinių ryšių agresija gali būti medijuojantis veiksnys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto santykiuose. Taip pat, keliami prielaida, kad seksualinėms mažumoms priklausantys asmenys yra patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, dėl ko ir smurto pasireiškimai jų santykiuose bus didesnis.

1 pav. Tyrimo schema.

Tyrimo tikslas: nustatyti studentų nepalankių vaikystės patirčių sąsajas su smurto pasireiškimu romantiniuose santykiuose, įvertinant studentų ryšių agresijos lygį, santykių pobūdį ir seksualinę orientaciją.

Tyrimo hipotezės:

1. Seksualinėms mažumoms priklausantys studentai yra patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių nei heteroseksualūs studentai.

2. Seksualinėms mažumoms priklausančių studentų romantiniuose santykiuose pasireiškia daugiau smurto nei heteroseksualių studentų santykiuose.
3. Cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai patiria ir naudoja daugiau smurto nei stabiliuose santykiuose esantys studentai.
4. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja didesnę romantinių ryšių agresiją ir viktimizaciją.
5. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja didesnę smurto pasireiškimą studentų romantiniuose santykiuose.
6. Romantinių ryšių agresija medijuoja nepalankių vaikystės patirčių ir smurto studentų romantiniuose santykiuose ryšį.
7. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja cikliškai nestabilų santykių pobūdį.
8. Romantinių ryšių agresija ir viktimizacija prognozuoja cikliškai nestabilų santykių pobūdį.

2. METODIKA

Šis tyrimas buvo vykdomas prisijungiant prie Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Psichologijos instituto Kriminalinio elgesio tyrimų grupės atliekamo mokslinio tyrimo „Studentų rizikingo elgesio ir jų vaikystės patirčių, dabartinių romantinių santykių bei psichologinės gerovės sąsajos“, kuriam vykdyti yra gautas Vilniaus universiteto psichologinių tyrimų etikos komiteto leidimas. Mokslo tiriamasis darbas yra atliekamas su patyrusių tyrėjų priežiūra.

2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimo buvo taikoma patogioji netikimybinė dalyvių atranka. Imtis nėra reprezentatyvi visų 18-25 metų amžiaus Lietuvos studentų atžvilgiu. Tyrimo anketą užpildė 308 asmenys, tačiau iš tyrimo imties buvo pašalinti dalyviai niekada neturėję romantinių santykių, šiuo metu neturintys studento statuso bei viršijantys pasirinktos amžiaus grupės ribą – esantys vyresni nei 25 metų amžiaus. Galutinis tyrimo dalyvių skaičius buvo 233 studentų, kuriems vidutiniškai 21,35 metai ($SD = 1,9$, jauniausias – 18 m., vyriausias – 25 m.). Tyrimo dalyvavo 195 moterys (83,7 proc.) ir 38 vyrai (16,3 proc.).

1 lentelė. *Dalyvių romantinių santykių statusas bei išsiskyrimų skaičius.*

Romantiniai santykiai	<i>n</i>	%
Turi partnerį	164	70,4
Nėra išsiskyre nė karto su dabartiniu partneriu	95	40,8
Yra bent kartą išsiskyre su dabartiniu partneriu	69	29,6
Neturi partnerio	69	29,6
Nėra išsiskyre su buvusiu partneriu daugiau nei kartą	42	18,0
Yra išsiskyre su buvusiu partneriu daugiau nei kartą	27	11,6

Asmenys, kurie yra bent kartą išsiskyre su dabartiniu romantiniu partneriu arba yra išsiskyre daugiau nei vieną kartą su paskutiniu savo romantiniu partneriu, buvo priskirti cikliškai nestabiliais santykiais pasižyminčių žmonių grupei, o dalyviai, kurie nėra išsiskyre su dabartiniu partneriu arba su paskutiniu partneriu išsiskyre tik vieną kartą – stabiliais santykiais pasižyminčių grupei. Stabilių santykių grupę sudaro 137 tyrimo dalyviai (58,8 proc.), o cikliškai nestabilių santykių – 96 dalyviai (41,2 proc.).

Taip pat tyrimo dalyvių buvo prašyta įvardyti savo seksualinę orientaciją (2 lentelė). Seksualinėms mažumoms priklausančių asmenų tyrime dalyvavo itin nedaug, tad visi seksualinėms mažumoms priklausantys studentai buvo priskirti vienai grupei. Ši grupė pavadinta LGBTQ+. Heteroseksualūs asmenys sudaro 79,4 proc. imties dalyvių ($n = 185$), o LGBTQ+ grupei priklausantys sudaro 19,7 proc. imties ($n = 46$). Du asmenys neįvardijo savo seksualinės orientacijos.

2 lentelė. *Tyrimo dalyvių seksualinė orientacija.*

Orientacija	<i>n</i>	%
Heteroseksualumas	185	79,4
Biseksualumas	32	14,2
Homoseksualumas	9	3,9
Aseksualumas	1	0,4
Demiseksualumas	1	0,4
Panoseksualumas	1	0,4
Queer	1	0,4
Neatsakė	2	0,9

2.2. Tyrimo instrumentai

Dalyviams buvo pateikti demografiniai klausimai, siekiant nustatyti imties demografines charakteristikas bei atitikimą tyrimo imčiai. Dalyvių buvo prašoma įvardyti savo amžių, lytį, seksualinę orientaciją, ar šiuo metu turi studento statusą, ar yra turėję romantinius santykius bei ar šiuo metu yra romantiniuose santykiuose. Taip pat, siekiant išsiaiškinti tyrimo dalyvių santykių pobūdį buvo pasiremta Halpern-Meehin ir kolegų (2013) tyrime pateiktais klausimais. Dalyvių, kurie atsakė, kad šiuo metu yra romantiniuose santykiuose, buvo klausama ar yra bent kartą išsiskykę su dabartiniu romantiniu partneriu. Dalyvių, kurie atsakė, kad yra buvę romantiniuose santykiuose, bet šiuo metu partnerio neturi, buvo klausama ar yra daugiau nei kartą išsiskykę su paskutiniu savo romantiniu partneriu. Jei dalyviai į šiuos

klausimus atsakė „Taip“, jie buvo priskirti cikliškai nestabilių santykių grupei, o jei dalyviai atsakė „Ne“, buvo priskirti stabilių santykių grupei.

Tyrimo buvo naudojamas Nepalankių vaikystės patirčių klausimynas (angl. *Adverse Childhood Experiences Questionnaire*), parengtas Laurinaitytės, Masiulionytės ir Čunichinos (2021) pagal Dubre et al. (2001), Felitti et al. (1998) tyrimus bei CDC-Kaiser nepalankių vaikystės patirčių tyrimus. Klausimyną galima naudoti laisvai, be atskiro leidimo. Dalis teiginių lietuvių kalba buvo paimti iš dr. L. Gervinskaitės-Paulaitienės ir doc. dr. R. Barkauskienės adaptuoto varianto (2018), buvo gautas leidimas naudoti moksliniame tyrime „Studentų rizikingo elgesio ir jų vaikystės patirčių, dabartinių romantinių santykių bei psichologinės gerovės sąsajos“. Šį klausimyną sudaro 25 klausimai, kurie atspindi 13 nepalankių vaikystės patirčių (pavyzdžiui, „*Kaip dažnai vienas iš Jūsų tėvų ar kitas suaugęs Jūsų šeimoje vadino Jus negražiais žodžiais, keikė Jus, įžeidinėjo ar žemino Jus?*“). Vaikystėje patirta emocinė prievarta, fizinė prievarta ar nepriežiūra buvo koduojama kaip patirta, jei tyrimo dalyvis tokią patirtį patyrė bent vieną kartą (Laurinaitytė et al., 2022). Kiekviena nepalanki vaikystės patirtis buvo koduojama dichotomiškai (patyrė / nepatyrė) – Laurinaitytė ir kiti (2022) šias kategorijas aprašo:

- 1) Emocinė prievarta – tėvai / globėjai dalyvį keikė, žemino ar grasino fiziškai sužaloti;
- 2) Fizinė prievarta – tėvai / globėjai dalyvį stumdė, sugriebė, trenkė;
- 3) Seksualinė prievarta – patirti seksualinio pobūdžio veiksmai iš suaugusiojo arba bent 5 metais vyresnio asmens;
- 4) Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis – dalyvis gyveno su asmenimis, kurie piktnaudžiavo narkotikais arba alkoholiu;
- 5) Šeimos nario įkalinimas;
- 6) Psichikos ligos – dalyvis gyveno su asmenimis, kurie sirgo depresija ar bandė nusižudyti;
- 7) Smurto artimoje aplinkoje stebėjimas;
- 8) Tėvų skyrybos;
- 9) Tėvų emigracija – tėvai / globėjai emigravo į užsienį ilgiau nei 6 mėnesiams;
- 10) Tėvo / motinos mirtis;
- 11) Emocinė nepriežiūra – dalyvis jautė, kad niekas šeimoje nelaikė jų svarbiais ar jų nemylėjo;
- 12) Nepriežiūra – dalyvis dažnai neturėjo ko valgyti, dėvėjo purvinius drabužius, tėvai buvo per daug apsvaigę, kad juo pasirūpintų.

Iš pradžių buvo vertinamas atskirų nepalankių vaikystės patirčių patyrimas (patyrė / nepatyrė). Tada, sumuojant nepalankių patirčių skaičių, buvo gautas bendras įvertis, kuris toliau naudojamas skaičiavimuose. Didėnis įvertis reiškia daugiau patirtų nepalankių vaikystės patirčių.

Smurto romantiniuose santykiuose klausimynas, sudarytas Laurinaitytės ir kolegų (2021), iš dalies pasiremiant Madkour ir kt. (2014) atliktame tyrime sukurtais klausimais. Šį klausimyną sudaro 10 klausimų, į kuriuos reikia atsakyti pasirenkant atsakymą „Taip“ arba „Ne“. Klausimai apėmė verbalinį smurtą (įžeidinėjimą, keikimą, grasinimus, pavyzdžiui, „*Ar Jūsų romantinis partneris kada nors vadino Jus visokiais vardais, įžeidinėjo ar elgėsi nepagarbiai prie kitų žmonių?*“) ir fizinį smurtą (stumdyimą, daiktų mėtyimą, pavyzdžiui, „*Ar Jūsų romantinis partneris kada nors stumdė Jus?*“). Atsakinėjant į klausimus dalyvių buvo prašoma galvoti apie dabartinius arba paskutinius savo romantinius santykius. 5 klausimai skirti išmatuoti asmens patiriamą smurtą iš partnerio, o kiti 5 – paties asmens naudojamą smurtą prieš partnerį. Jei bent į vieną iš klausimų apimančių verbalinį smurtą buvo atsakyta „Taip“, buvo užkoduojama, kad asmuo patyrė / pats naudojo verbalinį smurtą. Jei bent į vieną iš klausimų apimančių fizinį smurtą buvo atsakyta „Taip“, buvo užkoduojama, kad asmuo patyrė / pats naudojo fizinį smurtą. Gauti atsakymai buvo sudedami ir užkoduojami dichotomiškai ar asmuo yra patyręs / nepatyręs ir naudojęs / nenaudojęs smurto. Gauta Smurto romantiniuose santykiuose viktimizacijos klausimų *Cronbach* $\alpha = 0,67$, o Smurto romantiniuose santykiuose klausimų *Cronbach* $\alpha = 0,51$. Vaitkevičius ir Saudargienė (2010) teigia, kad *Cronbach alpha* turi būti bent jau 0,5, taigi gautas vidinis skalių suderintumas yra tinkamas.

Savistata paremtas agresijos ir socialinio elgesio klausimynas (angl. Self-Report Measure of Aggression and Social Behavior, Morales & Crick, 1998). Taip pat šis klausimynas yra plačiai naudojamas, tad jo psichometrinės charakteristikos buvo tikrintos kitų autorių tyrimuose. Pavyzdžiui, Murray-Close ir kolegos (2010) teigia, kad kartotiniu testavimu nustatytas klausimyno patikimumas yra geras ($r > 0,75$). (Klausimyną sudaro 56 teiginiai, matuojami 7 balų Likerto skalėje nuo 1 (visiška netiesa) iki 7 (visiška tiesa), (pavyzdžiui, „*Grasinau, kad išsiskirsiu, siekdamas(-a), kad mano romantinis(-ė) partneris(-ė) pasieltgtų taip, kaip aš noriu*“). Atsakinėjant į klausimus dalyvių buvo prašoma galvoti apie dabartinius arba paskutinius savo romantinius santykius. Šie klausimai sudaro 11 subskalių, tačiau šiame tyrime naudojamos tik dvi subskalės – romantinių ryšių agresijos (5 teiginiai) ir romantinių ryšių viktimizacijos (5 teiginiai). Subskalės sudaromos susumuojant teiginių balus, aukštesniam balui reiškiant didesnę agresijos pasireiškimą. Romantinių ryšių viktimizacijos subskalės *Cronbach* $\alpha = 0,78$, o Romantinių ryšių agresijos *Cronbach* $\alpha = 0,63$. Taigi, abiejų subskalių vidinis suderintumas yra tinkamas.

2.3. Tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliekamas internetinės apklausos būdu. Tyrimo instrumentai buvo pateikti internetinės apklausos forma, kuri buvo platinama socialiniame tinkle „Facebook“, įvairiose studentų bendruomenių grupėse. Pateiktoje apklausoje buvo pateikta visa informacija apie atliekamą tyrimą, dalyviams buvo paaiškinta, kad užpildydami apklausą, jie sutinka dalyvauti tyrime. Taip pat buvo pateiktas tyrėjos elektroninis paštas, kuriuo galima susisiekti kilus klausimams. Kadangi dalyviams buvo užduodami klausimai galimai jautriomis jiems temomis, apklausos gale buvo pateiktos rekomendacijos, kur galima kreiptis dėl nemokamų psichologinių paslaugų suteikimo gyvai, telefonu ir internetu. Apklausos pildymas užtruko vidutiniškai 15 min. Duomenų rinkimas vyko tris savaites. Surinkus duomenis, buvo vykdoma rezultatų analizė ir interpretacija.

2.4. Duomenų analizė

Duomenų analizei atlikti buvo naudojama IBM SPSS Statistics 26 programa. Šia programa skaičiuota aprašomoji statistika (vidurkiai, standartiniai nuokrypiai), skalių patikimumas vidinio suderintumo būdu (*Cronbach α*). Tikrinant kintamųjų normalųjį skirstinį, buvo remiamasi asimetrijos kriterijumi bei histograma. Esant normaliam duomenų skirstiniui, buvo taikomi parametrinės statistikos metodai, o neparametrinės statistikos metodai buvo taikomi kai normalaus duomenų skirstinio nebuvo. Chi kvadrato nepriklausomumo kriterijus buvo taikomas siekiant palyginti atsakymų proporcijas grupėse. Grupių vidurkių skirtumams palyginti buvo taikomas Stjudent t-testas nepriklausomoms imtims, o skirstinių skirtumams palyginti – Mann-Whitney U testas. Sąsajoms tarp kintamųjų apskaičiuoti buvo taikoma Pearson koreliacijos koeficientas. Tam, kad ištirti 4-ąją (nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja didesnę romantinių ryšių agresiją ir viktimizaciją), 5-ąją (nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja didesnę smurto pasireiškimą studentų romantiniuose santykiuose), 7-ąją (nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja cikliškai nestabilų santykių pobūdį) ir 8-ąją hipotezę (romantinių ryšių agresija ir viktimizacija prognozuoja cikliškai nestabilų santykių pobūdį), buvo taikoma paprastoji tiesinė regresija bei binarinė logistinė regresija. Taip pat, naudojantis PROCESS macro įskiepiu (Hayes, 2013), buvo atlikta mediacinė analizė, siekiant išsiaiškinti ar romantinių ryšių agresija medijuoja nepalankių vaikystės patirčių ir smurto studentų romantiniuose santykiuose ryšį.

3. REZULTATAI

3.1. Nepalankių vaikystės patirčių ir smurto romantiniuose santykiuose paplitimas

Tyrimo dalyviai atsakė ar yra patyrę įvairias nepalankias vaikystės patirtis. Vidutiniškai dalyviai yra patyrę 4,22 nepalankias vaikystės patirtis ($SD = 2,19$, mažiausiai 0, daugiausiai 10). Net 97,4 proc. tyrimo dalyvių yra patyrę bent vieną nepalankią vaikystės patirtį. 3-oje lentelėje pateikiamas atskirų nepalankių vaikystės patirčių patyrimas tarp tyrimo dalyvių.

3 lentelė. *Studentų nepalankių vaikystės patirčių paplitimas.*

Nepalanki patirtis	<i>n</i>	%
Verbalinė prievarta	188	80,7
Fizinė prievarta	150	64,4
Seksualinė prievarta	49	21
Psichoaktyvių medžiagų vartojimas	96	41,2
Vienas iš tėvų sėdėjęs kalėjime	3	1,3
Psichikos ligos ir sutrikimai	86	36,9
Stebėjo smurtą prieš motiną	83	35,6
Skyrybos	56	24
Emigracija	42	18
Vienas iš tėvų miręs	15	6,4
Buvo globos namuose	1	0,4
Emocinė nepriežiūra	174	74,7
Fizinė nepriežiūra	40	17,2

Tarp dažniausių nepalankių vaikystės patirčių pasikartoja verbalinė prievarta (80,7 proc.), emocinė nepriežiūra (74,7 proc.) bei fizinė prievarta (64,4 proc.). Rečiausiai tarp šio tyrimo dalyvių pasitaikė tokios patirtys, kaip buvimas globos namuose (0,4 proc.), vieno iš tėvų įkalinimas (1,3 proc.) ir vieno iš tėvų mirtis (6,4 proc.). Atsižvelgiant į mokslinių tyrimų praktiką, dalyviai buvo paskirstyti į grupes pagal patirtų nepalankių vaikystės patirčių skaičių – nepatyrę nepalankių vaikystės patirčių, patyrę 1 tokią patirtį, patyrę 2-3 patirtis bei patyrę 4 ir daugiau. Išvis nepatyrę nepalankių vaikystės patirčių dalyviai

sudaro 2,6 proc. imties ($n = 6$), turėję 1 tokią patirtį – 7,7 proc. ($n = 18$). Dalyvių priklausančių 2-3 nepalankias vaikystės patirtis turinčių grupei sudaro 30,9 proc. ($n = 72$) imties, o net 4 ir daugiau – 58,8 proc. ($n = 137$).

36,1 proc. dalyvių savo santykiuose yra patyrę partnerio smurtą ($n = 84$), o 38,2 proc. dalyvių patys teigė, kad yra smurtavę prieš savo romantiinį partnerį ($n = 89$). Verbalinį smurtą iš partnerio yra patyrę 35,6 proc. tyrimo dalyvių ($n = 83$), o fizinį tik 8,6 proc. ($n = 20$). Patys smurtavę prieš savo romantiinį partnerį verbaliai yra 36,1 proc. tyrimo dalyvių ($n = 84$), o fiziškai tik 7,3 proc. ($n = 17$).

3.2. Nepalankios vaikystės patirtys ir smurtas romantiniuose santykiuose tarp skirtingų seksualinių orientacijų studentų

Nepalankių vaikystės patirčių bendro kiekio asimetrijos koeficientas (0,34; 0,16) buvo tarp - 0,8 ir 0,8, o histograma priminė normalųjį skirstinį, todėl duomenys laikomi normaliaisiais. Siekiant išsiaiškinti ar LGBTQ+ studentai yra patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, buvo taikytas Stjudent t-testas nepriklausomoms imtims. Gauta, kad LGBTQ+ studentai vaikystėje yra patyrę statistiškai reikšmingai daugiau nepalankių vaikystės patirčių nei heteroseksualūs studentai (žr. 4 lentelę). Papildomai, buvo analizuota kokios patirtys tarp šių grupių skiriasi – taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Į šį ir tolimesnius skaičiavimus buvo neįtrauktos tokios patirtys kaip vieno iš tėvų įkalinimas, vieno iš tėvų mirtis ir augimas globos namuose, kadangi tyrime dalyvavo per mažai tokias patirtis patyrusių dalyvių. Gauta, kad LGBTQ+ studentai yra patyrę tokias patirtis, kaip piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis namuose, emocinė ir fizinė nepriežiūra, statistiškai reikšmingai dažniau nei heteroseksualūs studentai (žr. 1 priedą). Šiuos rezultatus derėtų vertinti atsargiai, kadangi LGBTQ+ ir heteroseksualių studentų grupėse kai kurias patirtis buvo patyrę itin nedaug dalyvių (pavyzdžiui, nepatyrusių emocinės nepriežiūros LGBTQ+ studentų tik 5, žr. 1 priedą).

4 lentelė. *Nepalankių vaikystės patirčių kiekio tarp LGBTQ+ studentų ir heteroseksualių studentų vidurkių skirtumai.*

	Heteroseksualūs	LGBTQ+			
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Nepalankios vaikystės patirtys	4,05 (2,14)	4,98 (2,29)	-2,491	65,862	0,008

Pastaba. Statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas pažymėtas paryškintu šriftu.

Analizuojant ar skiriasi partnerio smurto, partnerio verbalinio ir fizinio smurto tarp šių grupių taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Negauti statistiškai reikšmingi skirtumai analizuojant verbalinio smurto patyrimą (žr. 5 lentelę) – tiek heteroseksualių, tiek LGBTQ+ studentų, verbalinio smurto patyrimas panašus. Fizinio smurto patyrimo iš partnerio palyginti tarp skirtingos seksualinės orientacijos grupių nepavyko, kadangi LGBTQ+ grupėje buvo tik vienas dalyvis, kuris yra patyręs fizinį smurtą iš partnerio, tad lyginti įverčius būtų netikslinga.

5 lentelė. *Smurto iš partnerio patyrimo tarp LGBTQ+ studentų ir heteroseksualių studentų proporcijų palyginimas.*

		Heteroseksualūs	LGBTQ+	χ^2 (df)	p
		n	n		
Smurtas	Patyrė	69 (30)	13 (5,7)	0,99 (1)	0,318
	Nepatyrė	115 (50)	33 (14,3)		
Verbalinis smurtas	Patyrė	68 (29,4)	13 (5,6)	0,83 (1)	0,274
	Nepatyrė	117 (50,6)	33 (14,3)		

Toliau buvo analizuojama ar LGBTQ+ studentai patys naudoja daugiau smurto prieš partnerį nei heteroseksualūs studentai. Taikant Chi kvadrato nepriklausomumo testą nebuvo gauti statistiškai reikšmingi skirtumai analizuojant verbalinio smurto patyrimą (žr. 6 lentelę). Fizinio smurto panaudojimo prieš partnerį palyginimas tarp grupių taip pat nebuvo atliktas, kadangi LGBTQ+ grupėje buvo tik vienas dalyvis, kuris yra pats naudojęs fizinį smurtą prieš partnerį.

6 lentelė. *Dalyvių smurto prieš partnerį tarp LGBTQ+ studentų ir heteroseksualių studentų proporcijų palyginimas.*

		Heteroseksualūs	LGBTQ+	χ^2 (df)	p
		n (%)	n (%)		
Smurtas	Naudojo	73 (32)	14 (6,1)	1,08 (1)	0,3
	Nenaudojo	109 (47,8)	32 (14)		
Verbalinis smurtas	Naudojo	68 (29,4)	14 (6,1)	0,39 (1)	0,529
	Nenaudojo	117 (50,6)	32 (13,9)		

Apibendrinant, galima teigti, kad šio tyrimo pirmoji hipotezė pasitvirtino – seksualinėms mažumoms priklausantys studentai patiria daugiau nepalankių vaikystės patirčių nei heteroseksualūs studentai, dažnesnės tokios patirtys kaip piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis namuose, emocinė nepriežiūra ir fizinė nepriežiūra. Tačiau antroji hipotezė nepasitvirtino – tarp heteroseksualių studentų ir LGBTQ+ studentų smurto patyrimas ar naudojimas romantiniuose santykiuose nesiskiria.

3.3. Nepalankių vaikystės patirčių ir romantinių ryšių agresijos ryšiai

Buvo siekiama išsiaiškinti ar nepalankių vaikystės patirčių kiekis gali prognozuoti romantinių ryšių agresiją ir viktimizaciją. Tiek romantinių ryšių agresijos, tiek romantinių ryšių viktimizacijos įverčių duomenų skirstinys neatitiko normalumo kriterijų, tad abiejų subskalių duomenys buvo transformuoti, naudojant logaritminę transformaciją (agresijos skalės įverčių ir transformuotų duomenų $rs = 1, p < 0,01$, viktimizacijos skalės įverčių ir transformuotų duomenų $rs = 1, p < 0,01$). Taikyta paprastoji tiesinė regresija. Gautas statistiškai reikšmingas modelis – didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis nuspėja didesnę ryšių agresijos lygį (žr. 7 lentelę). Taip pat buvo analizuojama kokios nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja didesnę agresyvumą romantiniuose ryšiuose, tam taip pat buvo taikyta paprastoji tiesinė regresija. Gauti keli statistiškai reikšmingi modeliai (žr. 2 priedą) – didesnę romantinių ryšių agresiją prognozuoja tokios patirtys kaip verbalinė prievarta, fizinė prievarta, piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis namuose, smurto prieš motiną stebėjimas ir emocinė nepriežiūra.

7 lentelė. *Nepalankių vaikystės patirčių prognostinė vertė romantinių ryšių agresijai.*

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis				
	Agresija				
	<i>Beta (β)</i>	<i>p</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R²</i>
Nepalankios vaikystės patirtys	0,013	0,009	6,88	0,009	0,029

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Toliau taikant paprastąją tiesinę agresiją buvo tikrinama ar nepalankios vaikystės patirtys gali prognozuoti ir romantinių ryšių viktimizaciją. Kaip matoma 8-oje lentelėje, statistiškai reikšmingas modelis gautas nebuvo. Tačiau vis tiek buvo patikrinta ar atskiros vaikystės patirtys gali prognozuoti romantinių ryšių viktimizaciją. Nei vienas iš analizuotų modelių nebuvo statistiškai reikšmingas (žr. 3 priedą), tad negalima teigti, kad specifinės vaikystės patirtys gali nuspėti romantinių ryšių viktimizaciją.

8 lentelė. *Nepalankių vaikystės patirčių prognostinė vertė romantinių ryšių viktimizacijai.*

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis		<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
	Viktimizacija				
	<i>Beta</i> (β)	<i>p</i>			
Nepalankios vaikystės patirtys	0,009	0,164	1,95	0,164	0,008

Apibendrinant, gauta, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis prognozuoja, kad studentas pasižymės didesne ryšių agresija savo romantiniuose santykiuose, bet neprognozuoja tokios agresijos iš partnerio patyrimo. Šio tyrimo ketvirta hipotezė pasitvirtino iš dalies. Didesnę romantinių ryšių agresiją nuspėja verbalinės bei fizinės prievartos patyrimas, piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis (alkoholiu ar narkotikais) namuose, smurto prieš motiną stebėjimas bei emocinės nepriežiūros patyrimas vaikystėje.

Papildomai buvo patikrinta, ar romantinių ryšių agresija ir viktimizacija yra susiję tarpusavyje. Buvo taikytas Spearman koreliacijos koeficientas. Gauta, kad romantinių ryšių agresija statistiškai reikšmingai teigiamai susijusi su romantinių ryšių viktimizacija, o efektas didelis ($r_s = 0,49$, $p < 0,01$). Taigi, kuo didesnė romantinių ryšių agresija, tuo didesnė ir patirta viktimizacija.

3.4. Nepalankių vaikystės patirčių ir smurto romantiniuose santykiuose ryšiai

Toliau buvo siekiama patikrinti ar nepalankios vaikystės patirtys gali prognozuoti smurtą romantiniuose santykiuose. Pirmiausia buvo aiškinamasi ar nepalankios vaikystės patirtys gali nuspėti partnerio smurtavimą prieš dalyvį. Buvo taikyta binarinė logistinė regresija. Gautas statistiškai reikšmingas modelis (9 lentelė), kuris paaiškina nuo 2 proc. iki 2,7 proc. duomenų sklaidos. Gautas modelis teisingai nuspėja 62,9 proc. smurto patyrimo (nepatyrusiems partnerio smurto teisingai priskiria 97,3 proc., o patyrusiems 2,4 proc.). Taigi didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis nuspėja didesnį smurto iš partnerio patyrimą.

Buvo patikrinta kokių nepalankių vaikystės patirčių, smurtą iš partnerio patyrę dalyviai, yra išgyvenę daugiau. Buvo taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Nustatyta, kad smurtą iš partnerio patyrę studentai statistiškai reikšmingai dažniau yra patyrę piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis namuose (žr. 4 priedą).

9 lentelė. Nepalankių vaikystės patirčių prognostinė vertė smurto iš partnerio patyrimui.

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis		χ^2	df	p
	Partnerio smurtas				
	Exp (B)	p			
Nepalankios vaikystės patirtys	1,14	0,033	10,85	6	0,093

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Taip pat buvo analizuojama ar nepalankių vaikystės patirčių kiekis gali nuspėti verbalinio bei fizinio smurto patyrimą iš partnerio. Buvo taikoma binarinė logistinė regresija. Kaip matoma 10-oje lentelėje gautas statistiškai reikšmingas modelis, kuris paaiškina nuo 1,8 proc. iki 2,4 proc. dispersijos. Modelis teisingai nuspėja 63,5 proc. partnerio verbalinio smurto (nepatyrusiems tokio smurto teisingai nuspėja 97, 3 proc., o patyrusiems 2,4 proc.). Didesnis nepalankių patirčių kiekis didina tikimybę, kad dalyvis patirs verbalinį smurtą iš savo romantinio partnerio.

Taip pat buvo patikrinta kokių nepalankių vaikystės patirčių, verbalinį smurtą iš partnerio patyrę dalyviai, yra išgyvenę daugiau. Taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Nustatyta, kad verbalinį smurtą iš partnerio patyrę studentai statistiškai reikšmingai dažniau yra patyrę piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis namuose (žr. 5 priedą).

10 lentelė. Nepalankių vaikystės patirčių prognostinė vertė verbalinio smurto iš partnerio patyrimui.

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis		χ^2	df	p
	Partnerio verbalinis smurtas				
	Exp (B)	p			
Nepalankios vaikystės patirtys	1,14	0,042	11,49	6	0,074

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Tuo tarpu nepalankių vaikystės patirčių kiekis neprognozuoja fizinio smurto panaudojimo – gautas modelis nereikšmingas ($\chi^2 = 7,02$; $df = 6$; $p = 0,319$), tad bendras nepalankių vaikystės patirčių kiekis neprognozuoja fizinio smurto iš romantinio partnerio patyrimo tarp studentų.

Apibendrinant, galima teigti, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis nuspėja smurto iš romantinio partnerio patyrimą. Piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis namuose vaikystėje

dažniau yra patyrę studentai, kurie yra patyrę partnerio smurtą. Taip pat didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis prognozuoja, kad prieš asmenį partneris naudos verbalinį smurtą, tačiau neprognozuoja fizinio smurto patyrimo. Verta atkreipti dėmesį, kad fizinį smurtą iš partnerio yra patyrę itin mažai tyrimo dalyvių ($n = 20$), tad ši prognozė gali būti netiksli.

Toliau buvo aiškinamasi ar nepalankios vaikystės patirtys gali nuspėti dalyvio smurtą prieš partnerį. Taikyta binarinė logistinė regresija. Gautas statistiškai reikšmingas modelis (žr. 11 lentelę), kuris paaiškina nuo 2,9 proc. iki 3,9 proc. duomenų sklaidos. Modelis teisingai nuspėja 61,7 proc. partnerio verbalinio smurto patyrimo (nepatyrusiems verbalinio smurto teisingai priskiria 92,9 proc., o patyrusiems 12,4 proc.). Gauta, kad didesnis kiekis nepalankių vaikystės patirčių nuspėja smurto prieš partnerį panaudojimą.

Siekiant išsiaiškinti kokių nepalankių vaikystės patirčių, smurtą prieš partnerį naudoję dalyviai, yra išgyvenę daugiau buvo taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Nustatyta, kad smurtą prieš partnerį naudoję studentai statistiškai reikšmingai dažniau vaikystėje yra patyrę verbalinę ir fizinę prievartą, piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis namuose ir emocinę nepriežiūrą (žr. 6 priedą).

11 lentelė. *Nepalankių vaikystės patirčių prognostinė vertė dalyvio smurto prieš partnerį naudojimui.*

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis				
	Dalyvio smurtas				
	<i>Exp (B)</i>	<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
Nepalankios vaikystės patirtys	0,16	0,011	6,36	6	0,38

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Taip pat buvo analizuojama ar nepalankių vaikystės patirčių kiekis gali nuspėti verbalinio bei fizinio smurto naudojimą prieš partnerį. Buvo taikoma binarinė logistinė regresija. Kaip matoma 12 lentelėje gautas statistiškai reikšmingas modelis, kuris paaiškina nuo 2,8 proc. iki 3,9 proc. dispersijos. Modelis teisingai nuspėja 63,5 proc. dalyvio verbalinio smurto (nenaudojusiems tokio smurto teisingai nuspėja 92,6 proc., o naudojusiems 11,9 proc.). Didesnis nepalankių patirčių kiekis didina tikimybę, kad dalyvis naudos verbalinį smurtą prieš savo romantinį partnerį.

Aiškinantis kokių nepalankių vaikystės patirčių, verbalinį smurtą prieš partnerį naudoję dalyviai, yra išgyvenę daugiau buvo taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Nustatyta, kad smurtą prieš

partnerį naudoję studentai statistiškai reikšmingai dažniau vaikystėje yra patyrę piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis namuose (žr. 7 priedą).

12 lentelė. *Nepalankių vaikystės patirčių prognostinė vertė verbalinio smurto prieš partnerį naudojimui.*

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis				
	Verbalinis smurtas				
	<i>Exp (B)</i>	<i>p</i>	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
Nepalankios vaikystės patirtys	1,18	0,011	6,92	6	0,328

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Tuo tarpu nepalankių vaikystės patirčių kiekis neprognozuoja fizinio smurto panaudojimo – gautas modelis nereikšmingas ($\chi^2 = 4,51$; $df = 6$; $p = 0,608$), tad bendras nepalankių vaikystės patirčių kiekis neprognozuoja fizinio smurto prieš romantinį partnerį panaudojimo tarp studentų.

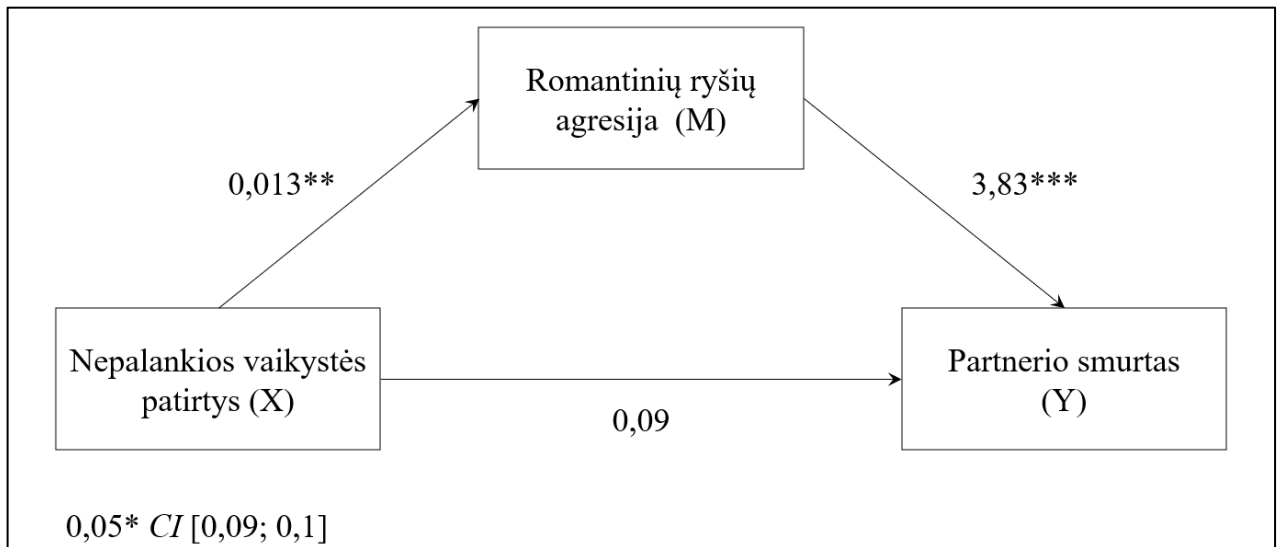
Apibendrinant galima teigti, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis prognozuoja tikimybę naudoti smurtą prieš romantinį partnerį. Verbalinės, fizinės prievartos, piktnaudžiavimo psichoaktyviomis medžiagomis namuose bei emocinės nepriežiūros patyrimas vaikystėje dažniau pasitaiko tarp studentų, kurie naudoja smurtą savo romantiniuose santykiuose. Taip pat kaip ir analizuojant partnerio smurtą, didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis prognozuoja, kad asmuo prieš partnerį naudos verbalinį smurtą, tačiau neprognozuoja fizinio smurto patyrimo. Taip pat kaip ir prieš tai, šį rezultatą derėtų vertinti atsargiai, kadangi tyrime dalyvavo mažai dalyvių naudojusių fizinį smurtą prieš savo partnerį ($n = 17$).

Apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad penkta hipotezė pasitvirtino iš dalies – didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis prognozuoja didesnę smurto patyrimą ir naudojimą romantiniuose santykiuose, tačiau neprognozuoja fizinio smurto patyrimo ar naudojimo.

3.5. Romantinių ryšių agresijos mediacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto

Siekiant išsiaiškinti ar romantinių ryšių agresija gali medijuoti tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto buvo taikoma mediacinė analizė naudojant Hayes (2013) PROCESS macro įskiepi. Mediacinė analizė nebuvo atliekama tikrinant romantinių ryšių viktimizacijos vaidmenį, kadangi jos neprognozavo nepalankių vaikystės patirčių kiekis. Toliau pavaizduotuose paveikslėliuose nurodyti logaritminiai koeficientai.

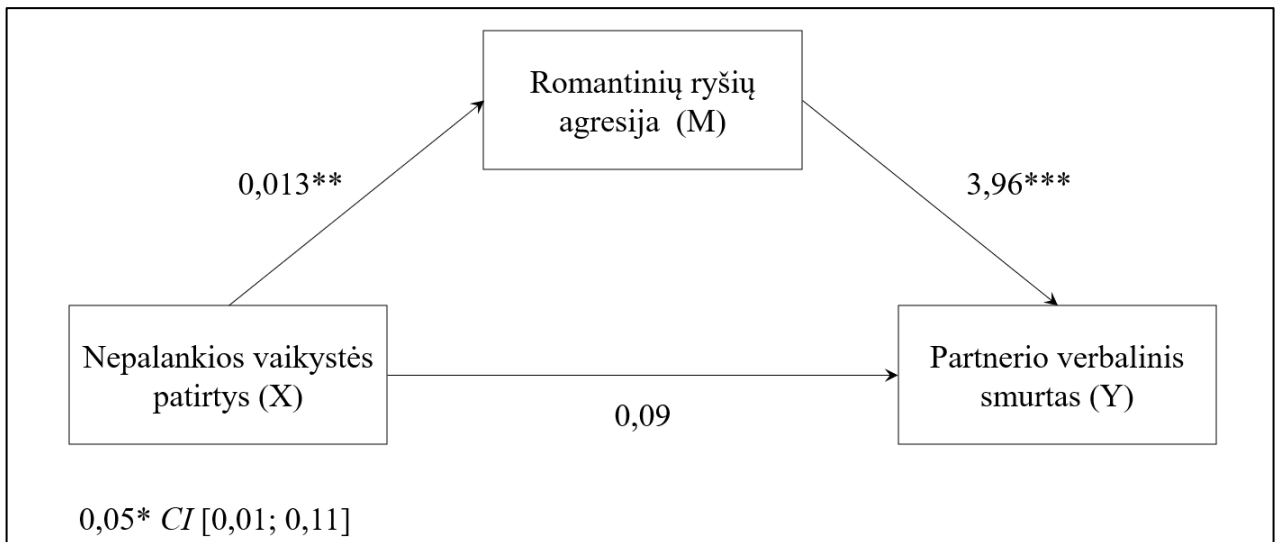
2-ame paveikslėlyje matoma, kad statistiškai reikšminga mediacija gauta tarp nepalankių vaikystės patirčių ir partnerio naudojamos smurto, medijuojant romantinių ryšių agresijai. Gauta, kad mediacija yra reikšminga, tai yra nepalankios vaikystės patirtys be romantinių ryšių agresijos gali nuspėti partnerio smurtą, tačiau su agresija šis ryšys išnyksta. Galima teigti, kad nepalankios vaikystės patirtys lemia didesnę asmens romantinių ryšių agresiją, kuri savo ruožtu didina smurto iš romantinio partnerio patyrimo tikimybę.

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

2 pav. Romantinių ryšių agresijos mediacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto iš partnerio patyrimo romantiniuose santykiuose.

Taip pat buvo analizuota ar romantinių ryšių agresija gali medijuoti ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir verbalinio smurto iš partnerio. 3-ame paveikslėlyje matoma, kad modelis yra statistiškai reikšmingas – ryšių agresija medijuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir verbalinio partnerio smurto.

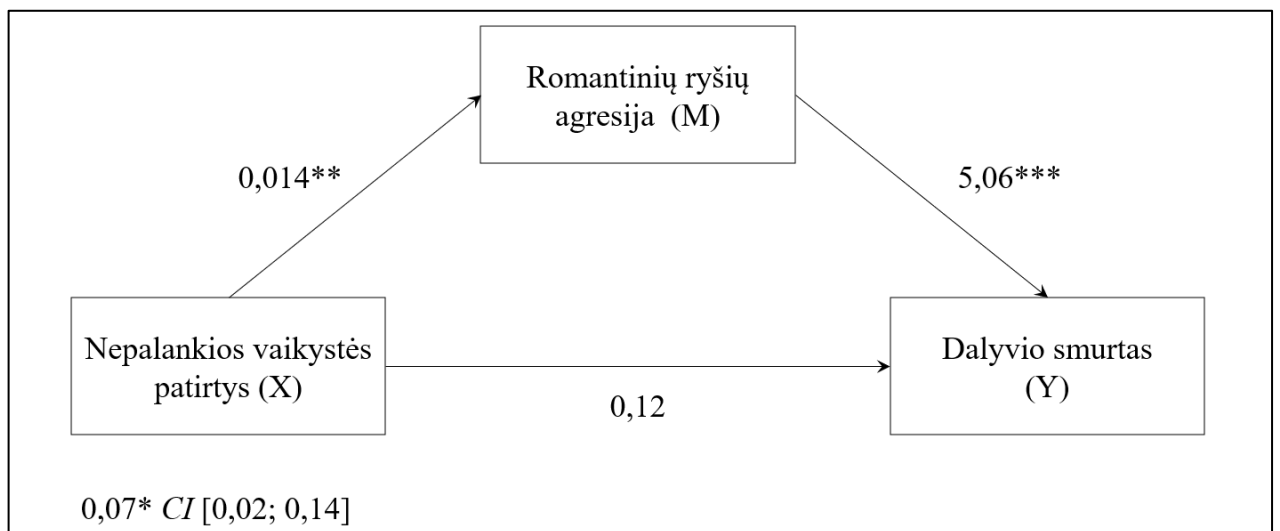

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

3 pav. Romantinių ryšių agresijos mediacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir partnerio verbalinio smurto.

Apibendrinant galima teigti, kad romantinių ryšių agresija medijuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto santykiuose patyrimo. Taigi, nepalankios vaikystės patirtys lemia didesnę romantinių ryšių agresiją, kuri savo ruožtu didina tikimybę, kad asmuo patirs smurtą iš savo romantinio partnerio.

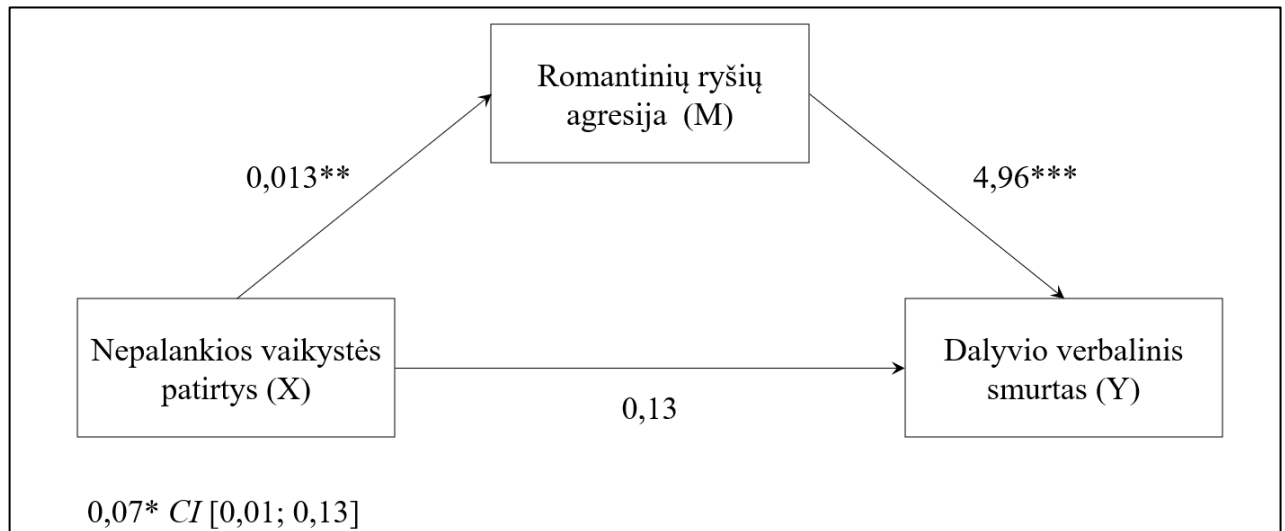
4-ame paveikslėlyje pavaizduota ryšių agresijos mediacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir paties dalyvio smurto. Gautas statistiškai reikšmingas efektas. Taigi, nepalankių vaikystės patirčių kiekis didina romantinių ryšių agresiją, kuri didina tikimybę, kad asmuo naudosis smurtą prieš savo partnerį.

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

4 pav. Romantinių ryšių agresijos mediacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto prieš partnerį naudojimo romantiniuose santykiuose.

Taip pat buvo analizuota ar romantinių ryšių agresija gali medijuoti ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir verbalinio smurto prieš partnerį naudojimo. 5-ame paveikslėlyje matoma, kad modelis yra statistiškai reikšmingas – ryšių agresija medijuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir verbalinio dalyvio smurto prieš partnerį.

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

5 pav. Romantinių ryšių agresijos mediacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir verbalinio smurto prieš partnerį naudojimo romantiniuose santykiuose.

Apžvelgiant viršuje pavaizduotus mediacinius modelius, galima teigti, kad romantinių ryšių agresija medijuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurto panaudojimo. Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad nepalankios vaikystės patirtys lemia didesnę romantinių ryšių agresiją, kuri savo ruožtu didina smurto patyrimo ir panaudojimo tikimybę romantiniuose santykiuose.

3.6. Smurtas romantiniuose santykiuose tarp skirtingu santykių pobūdžiu pasižyminčių studentų

Siekiant palyginti smurto patyrimą tarp skirtingu santykių pobūdžiu pasižyminčių studentų buvo taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Pirmiausia buvo analizuota ar skiriasi skirtingų smurto formų patyrimas. Negauti jokie statistiškai reikšmingi skirtumai tarp cikliškai nestabiliuose santykiuose ir stabiliuose santykiuose esančių studentų (žr. 13 lentelę). Galima teigti, kad smurto iš partnerio patyrimas nesiskiria tarp cikliškai nestabiliuose ir stabiliuose santykiuose esančių studentų.

13 lentelė. *Smurto iš partnerio patyrimo tarp cikliškai nestabiliuose ir stabiluose romantiniuose santykiuose esančių studentų proporcijų palyginimas.*

		Stabilūs santykiai	Cikliškai nestabilūs santykiai	χ^2 (df)	p
		n	n		
Smurtas	Patyrė	43 (18,5)	41 (17,7)	2,88 (1)	0,09
	Nepatyrė	94 (40,5)	54 (23,3)		
Verbalinis smurtas	Patyrė	42 (18)	41 (17,6)	3,07 (1)	0,08
	Nepatyrė	95 (40,8)	55 (23,6)		
Fizinis smurtas	Patyrė	8 (3,4)	12 (5,2)	2,48 (1)	0,115
	Nepatyrė	129 (55,6)	83 (35,8)		

Toliau buvo aiškinamasi ar skiriasi pačių tyrimo dalyvių smurto prieš partnerį naudojimas stabiluose ir cikliškai nestabiliuose santykiuose. Taip pat buvo taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas. Nustatyta, kad studentai, kurių santykiai yra cikliškai nestabilūs, dažniau patiria partnerio smurtą, nei studentai esantys stabiluose santykiuose (žr. 14 lentelę). Negauti jokie statistiškai reikšmingi skirtumai tarp cikliškai nestabiliuose santykiuose ir stabiluose santykiuose esančių studentų naudojamo smurto formų (žr. 14 lentelę). Galima teigti, kad nors nestabiliuose santykiuose esantys studentai dažniau smurtauja prieš savo partnerius nei stabiluose santykiuose esantys, taikomo smurto pobūdis nesiskiria.

14 lentelė. *Dalyvių smurto prieš partnerį tarp cikliškai nestabiliuose ir stabiluose romantiniuose santykiuose esančių studentų proporcijų palyginimas.*

		Stabilūs santykiai	Cikliškai nestabilūs santykiai	χ^2 (df)	p
		n (%)	n (%)		
Smurtas	Naudojo	44 (19,1)	45 (19,6)	5,01 (1)	0,025
	Nenaudojo	92 (40)	49 (21,3)		

Lentelės tęsinys kitame puslapyje.

Lentelės tęsinys.

Verbalinis smurtas	Naudojo	42 (18)	42 (18)	3,65 (1)	0,056
	Nenaudojo	95 (40,8)	54 (23,2)		
Fizinis smurtas	Naudojo	6 (2,6)	11 (4,8)	3,32 (1)	0,069
	Nenaudojo	130 (56,5)	83 (36,1)		

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Apibendrinant gautus rezultatus, negalima vienareikšmiškai teigti, kad cikliškai nestabilūs santykiai pasižymi didesniu juose pasireiškiančio smurto lygiu. Patys studentai, esantys tokio pobūdžio santykiuose, dažniau naudoja smurtą nei stabiliuose santykiuose esantys studentai. Tačiau studentai dažniau nepatiria partnerio smurto cikliškai nestabiliuose santykiuose, nei stabiliuose santykiuose esantys. Taip pat smurto formos nesiskiria tarp skirtinguose santykiuose esančių studentų – fizinio ir verbalinio smurto naudojimas yra panašus abiejuose santykių pobūdžiuose. Šio tyrimo trečioji hipotezė pasitvirtino tik iš dalies – cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai dažniau naudoja smurtą, nei stabiliuose santykiuose esantys studentai, tačiau dažniau nepatiria smurto iš savo partnerių.

3.7. Nepalankių vaikystės patirčių ir santykių pobūdžio sąsajos

Analizuojant ar nepalankios vaikystės patirtys gali nuspėti romantinių santykių pobūdį buvo taikyta binarinė logistinė regresija. Gautas statistiškai nereikšmingas modelis ($\chi^2 = 1,12$, $df = 8$, $p = 0,981$, tikslų spėjimų procentas 58,4; bendras duomenų sklaidos paaiškinimo procentas 1,3 – 1,8; $Exp(B) = 1,11$, $p = 0,08$). Taigi, nepalankios vaikystės patirtys reikšmingai neprognozuoja studentų romantinių santykių pobūdžio.

Vis tik buvo patikrinta ar cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai yra vaikystėje išgyvenę daugiau nepalankių vaikystės patirčių. Buvo taikytas Student t-testas nepriklausomoms imtims. Nustatyta, kad cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai yra patyrę statistiškai reikšmingai daugiau nepalankių vaikystės patirčių (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. *Nepalankių vaikystės patirčių kiekio tarp cikliškai nestabiliuose santykiuose esančių ir stabiluose santykiuose esančių studentų vidurkių skirtumai.*

	Stabilūs santykiai	Nestabilūs santykiai	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>			
Nepalankios vaikystės patirtys	4,01 (2,15)	4,52 (2,23)	-1,75	199,87	0,041

Pastaba. Statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas pažymėtas paryškintu šriftu.

Siekiant išsiaiškinti kokios nepalankios vaikystės patirtys gali būti dažniau patirtos studentų, kurių santykiai pasižymi ciklišku nestabilumu, buvo taikytas Chi kvadrato nepriklausomumo testas, tačiau reikšmingų skirtumų gauta nebuvo (žr. 8 priedą). Taigi, nors nepalankių vaikystės patirčių kiekis neprognozuoja santykių pobūdžio, nustatyta, kad cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai yra išgyvenę daugiau tokių patirčių, nei stabiluose santykiuose esantys studentai.

3.8. Romantinių ryšių agresijos ir santykių pobūdžio sąsajos

Buvo tikrinta ar ryšių agresija ir viktimizacija gali prognozuoti santykių, kuriuose yra dalyviai, pobūdį. Taikyta binarinė (dvinarė) logistinė regresija. Pirmiausia buvo aiškintasi ar romantinių ryšių agresija prognozuoja santykių pobūdį. Gautas statistiškai reikšmingas modelis (žr. 16 lentelę), kuris paaiškina nuo 1,9 proc. iki 2,5 proc. duomenų sklaidos. Modelis teisingai santykių pobūdį nuspėja 60,5 proc. (stabilius santykius teisingai nuspėja 91,2 proc., o cikliškai nestabilius 16,7 proc.).

16 lentelė. *Romantinių ryšių agresijos prognostinė vertė santykių pobūdžiui.*

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis		χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
	Santykių pobūdis				
	<i>Exp (B)</i>	<i>p</i>			
Romantinių ryšių agresija	5,18	0,038	12,27	7	0,092

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Taip pat buvo aiškintasi ar romantinių ryšių viktimizacija gali nuspėti santykių pobūdį. 17-oje lentelėje matoma, kad gautas statistiškai reikšmingas modelis, kuris paaiškina nuo 3,5 proc. iki 4,7 proc.

duomenų sklaidos. Modelis teisingai santykių pobūdį nuspėja 61,4 proc. (stabilius santykius teisingai nuspėja 86,1 proc., o cikliškai nestabilius 26 proc.).

17 lentelė. *Romantinių ryšių viktimizacijos prognostinė vertė santykių pobūdžiui.*

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis		χ^2	df	p
	Santykių pobūdis				
	Exp (B)	p			
Romantinių ryšių viktimizacija	6,15	0,005	8,61	7	0,282

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Apibendrinant galima teigti, kad didesnė romantinių ryšių agresija ir viktimizacija prognozuoja didesnę tikimybę, kad santykiai bus cikliškai nestabilūs, tačiau tiek agresijos, tiek viktimizacijos prognostinė vertė labai maža.

4. REZULTATŲ APTARIMAS

Tyrimė nustatyta, kad net 97,4 proc. tyrimė dalyvavusių studentų yra patyrę bent vieną nepalankią vaikystės patirtį. Vidutiniškai tyrimė dalyvavę studentai yra patyrę 4,22 nepalankias vaikystės patirtis. Tai gerokai didesnis skaičius, nei nustatyta Bellis ir kolegų (2014), kurie nustatė, kad Lietuvoje apie 52,7 proc. asmenų yra patyrę bent vieną tokią patirtį. Kita vertus, nustatytas paplitimas atitinka naujesnius tyrimus – Laurinaitytė ir kolegos (2022) nustatė, kad 91,3 proc. jų tyrimė dalyvavusių studentų yra patyrę bent vieną nepalankią vaikystės patirtį. Laurinaitytės ir kitų tyrimė (2022) gauta, kad 4 ir daugiau nepalankių vaikystės patirčių yra patyrę 48,9 proc. studentų, kai tuo tarpu šiame tyrimė gauta, kad tiek nepalankių patirčių yra patyrę 58,8 proc. studentų. Tyrimė nustatytas šiek tiek didesnis, tačiau panašus šių patirčių paplitimas, tad iš esmės patvirtina kitų autorių gautus rezultatus. Daugiau nei pusė tyrimė dalyvavusių studentų yra patyrę verbalinę (80,7 proc.), fizinę (64,4 proc.) prievartą bei emocinę nepriežiūrą (74,7 proc.). Taip pat gana dažnas studentas yra patyręs šeimos narių piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis (narkotikų ar alkoholio) namuose (41,2 proc.), psichikos ligas ar sutrikimus tarp šeimos narių (36,9 proc.) ir yra stebėję smurtą prieš motiną (35,6 proc.). Rečiausiai šiame tyrimė dalyvavę studentai patyrė buvimą globos namuose (0,4 proc.), vieno iš tėvų įkalinimą (1,3 proc.) ar vieno iš tėvų mirtį (6,4 proc.). Apibendrinant šio tyrimo rezultatus, galima teigti, kad didžioji dauguma studentų yra vaikystėje susidūrę su nepalankiomis patirtimis.

Šio tyrimo rezultatai patvirtina ankstesniuose tyrimuose gautus rezultatus (Andersen & Blonich, 2013) – seksualinėms mažumoms priklausantys asmenys iš tiesų išgyvena daugiau nepalankių patirčių vaikystėje. Tiesa, šiame tyrimė gautas kiek mažesnis skirtumas nei ankstesniuose – LGBTQ+ grupei priskirti studentai patyrė maždaug 1,2 karto (arba maždaug 1 patirtimi) daugiau nepalankių vaikystės patirčių nei heteroseksualūs studentai, kai tuo tarpu Andersen ir Blonich (2013) nustatė, kad homoseksualūs asmenys patiria maždaug 1,7 karto, o biseksualūs – 1,6 karto daugiau tokių patirčių. Toks skirtumas gali būti lemtas to, kad šiame tyrimė nebuvo atskirai lyginti skirtingų seksualinių orientacijų studentai – homoseksualūs, biseksualūs ir kiti ne heteroseksualūs asmenys buvo priskirti vienai grupei. Tokį suskirstymą buvo pasirinkta padaryti, kadangi seksualinėms mažumoms priklausančių studentų tyrimė dalyvavo nedaug, tačiau tai galėjo paveikti rezultatus, kadangi yra žinoma, kad ir seksualinių mažumų grupės tarpusavyje skiriasi (Andersen & Blonich, 2013).

Taip pat šiame tyrimė gauta, kad studentų, kurie priklauso seksualinėms mažumoms, dažniau patiriamos tokios patirtys kaip piktnaudžiavimas alkoholiu ar narkotikais namuose, emocinės ir fizinės nepriežiūros patyrimas. Tyrimė nenustatyta, kad LGBTQ+ asmenys patirtų daugiau prievartos ar smurto vaikystėje, kaip kad kituose tyrimuose. Viena vertus, dažnesnis prievartos ar smurto vaikystėje patyrimas

tarp seksualinių mažumų, aiškinamas neheteronormatyviniu elgesiu (Andersen & Blosnich, 2013; Austin et al., 2016). Tai yra, kad vaikai net nesuvokdami savo seksualinio tapatumo, gali pasižymėti elgesiu, kuris stereotipiškai nedera su lytimi, o tokį elgesį suaugusieji atpažįsta ir gali siekti jį kontroliuoti bei riboti (Andersen & Blosnich, 2013; Austin et al., 2016). Galima kelti prielaidą, kad dėl visuomenėje vis dar esančių diskriminacinių nuostatų prieš tokius vaikus gali ne tik būti taikoma prievarta, tačiau jie gali būti paprasčiausiai atstumiami savo šeimos narių. Tai yra pastebėję su lytimi nederantį elgesį, suaugusieji gali vaiką atstumti. Schnarrs ir kitų tyrime (2019) taip pat buvo nustatyta, kad seksualinėms mažumoms priklausantys studentai vaikystėje dažniau patiria nepriežiūrą – tiek fizinę, tiek emocinę. Autoriai teigia, kad tėvai nenori arba neturi pakankamai žinių, kad galėtų patenkinti tokių vaikų poreikius, todėl jie yra mažiau prižiūrimi, kartais net labiau ignoruojami. Galima kelti prielaidą, kad piktnaudžiavimas alkoholiu ar narkotikais šeimoje lemia tai, kad tėvai ir taip skiria mažiau dėmesio savo vaikams, yra labiau atsiriboję, tad vaikai ir taip patiria didesnę nepriežiūrą tokiose šeimose. Tokiu atveju šeimoje, kurioje piktnaudžiaujama psichoaktyviomis medžiagomis, seksualinėms mažumoms priklausantys vaikai ypatingai stokoja tėvų dėmesio ir rūpesčio, o tai gali turėti neigiamų pasekmių visam likusiam gyvenimui.

Šiame tyrime nustatyta, kad partneris yra smurtavęs prieš 36,1 proc. tyrime dalyvavusių studentų, be to 38,2 proc. tyrime dalyvavusių patys teigė, kad yra smurtavę prieš savo partnerį. Toks paplitimas panašus į McRae ir kolegų (2017) nustatytą – šie mokslininkai nustatė, kad partneris yra smurtavęs prieš 47 proc. moterų ir 37 proc. vyrų studentų heteroseksualiose porose. Kadangi šiame tyrime neatrasti skirtumai tarp smurto paplitimo heteroseksualiose porose ir LGBTQ+ porose, galima manyti, kad smurto paplitimas yra panašus.

Kita vertus nustatytas daug mažesnis verbalinio ir fizinio smurto paplitimas – tyrime nustatyta, kad verbalinį smurtą iš partnerio yra patyrę 35,6 proc. tyrimo dalyvių, o patys smurtavę verbaliai – 36,1 proc. Bacioğlu ir Kocabiyik (2020) teigia, kad verbalinis smurtas studentų santykiuose pasitaiko 80 proc. atveju, tad šiame tyrime gautas paplitimas bene perpus mažesnis. Taip pat ir fizinio smurto patyrimas šio tyrimo imtyje buvo mažesnis nei manyta – partnerio fizinį smurtą patyrusių buvo 8,6 proc., o naudojusių prieš partnerį 7,3 proc. Joffe ir Bukšnytė-Marmienė (2014) tyrė suaugusiųjų intymaus partnerio smurtą Lietuvoje, kuriame gavo, kad apie 40 proc. yra patyrę psichologinį partnerio smurtą, o beveik 10 proc. yra patyrę fizinį partnerio smurtą. Šiame tyrime gauti rezultatai atitinka Joffe ir Bukšnytės-Marmienės (2014) tyrimo rezultatus, tad smurto paplitimas suaugusiųjų ir jaunų suaugusiųjų santykiuose yra panašus. Tuo tarpu Bacioğlu ir Kocabiyik (2020) teigia, kad fizinio smurto paplitimas tarp studentų turėtų siekti 20-30 proc. atveju. Viena vertus šiame tyrime gautas verbalinio ir fizinio smurto paplitimas yra

mažesnis nei tikėtasi, tačiau kita vertus net ir toks paplitimas rodo ganėtinai rimtą problemą. Daugiau nei trečdalis tyrime dalyvavusių studentų yra patyrę arba patys naudoję verbalinį smurtą, o beveik kas dešimtas studentas ir fizinį smurtą.

Šiame tyrime taip pat nustatyta, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis nuspėja didesnę romantinių ryšių agresijos lygį. Nors nepalankių vaikystės patirčių kiekio prognostinė vertė nedidelė, ji reikšmingai didina agresyvumą. Romantinių ryšių agresiją prognozuoja tokios patirtys kaip verbalinė prievarta, fizinė prievarta, piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis namuose, smurto prieš motiną stebėjimas ir emocinė nepriežiūra. Šiuos rezultatus galima iš dalies paaiškinti socialinės informacijos apdorojimo modeliu, kuris padeda suprasti, kodėl didesnis agresyvumas būdingas asmenims, patyrusiems prievartą. Jei tėvai yra linkę priešišškai interpretuoti pasaulį, tame tarpe ir vaikų veiksmams priskirti tyčią, tokius įsitikinimus internalizuoja ir vaikai (Werner, 2012). Vaikai, kurie patiria prievartą ar nepriežiūrą, suvokia pasaulį kaip priešišką, bauginantį ar nestabilų – tokias savybes jie priskiria įvykiams ir žmonėms, kurie juos supa (Mesquita & Martins, 2022; Murray-Close et al., 2010). Negana to, tiek patirta prievarta, tiek patirta nepriežiūra susijusios ne tik su suvoktu aplinkos nestabilumu, bet ir prastesniais emocijų reguliacijos įgūdžiais (Richey et al., 2016). Taigi asmenys, vaikystėje patyrę ar stebėję prievartą, nepriežiūrą, gali būti linkę patys tapti agresyviais ar naudoti agresyvų elgesį siekiant kontroliuoti aplinką. Asmuo, kuris vaikystėje yra patyręs tokias patirtis tikėtina kad išgyvens didesnę nesaugumo ir grėsmės jausmą, išmoks, kad aplinkiniai yra priešiški jo atžvilgiu, įskaitant ir romantinį partnerį. Todėl, kad toks asmuo bus išmokęs elgesio modelių, kur prievarta ar agresija nuolat stebima ar net patiriama, jis bus linkęs į suvoktą priešiškumą pats reaguoti tokiu pat būdu. Iš esmės šio tyrimo rezultatai patvirtina prielaidą, kad nepalankios vaikystės patirtys gali didinti agresijos pasireiškimą.

Įdomu tai, kad šiame tyrime nenustatyta, kad nepalankios vaikystės patirtys galėtų prognozuoti romantinių ryšių viktimizaciją. Galima kelti prielaidą, kad nepalankių vaikystės patirčių patyrimas prisideda prie paties asmens agresyvumo formavimosi, todėl labiau tikėtina, kad romantiniuose santykiuose toks žmogus pats taps agresoriumi. Kita vertus, gautas stiprus ryšys tarp romantinių ryšių agresijos ir viktimizacijos, tai reiškia, kad esant didesniam agresyvumui, patiriama ir didesnė viktimizacija. Galimai, asmenys, kurie pasižymi didesne agresija romantinių ryšių atžvilgiu, tokį elgesį priima kaip socialiai priimtina (Werner, 2012), todėl renkantis partnerius, agresyvumo neįvertina kaip neigiamos savybės. Svarbu turėti omenyje, kad nepalankių vaikystės patirčių prognostinė vertė romantinių ryšių agresijai nėra didelė, tad tikėtina, kad yra kiti svarbūs veiksniai, kurie galėtų paaiškinti tokius ryšius bei jų nebuvimą. Apibendrinant, gauta, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis

prognozuoja didesnę romantinių ryšių agresiją, bet neprognozuoja tokios agresijos iš partnerio patyrimo. Romantinių ryšių agresiją prognozuoja verbalinės prievartos, fizinės prievartos, piktnaudžiavimo alkoholiu ar narkotikais namuose, smurto prieš motiną, emocinės nepriežiūros patyrimas.

Šiame tyrime nustatyta, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis gali prognozuoti smurto pasireiškimą tarp romantinių partnerių. Tai sutampa su ankstesnių tyrimų rezultatais, kur taip pat nustatyta, kad rizika, jog romantiniuose santykiuose bus smurtaujama, kyla didėjant nepalankių vaikystės patirčių skaičiui (Musa et al., 2018; Ontiveros et al., 2020). Šiame tyrime gauta, kad nepalankių vaikystės patirčių kiekis geriau prognozuoja paties dalyvio naudojamą smurtą prieš romantinį partnerį. Ontiveros ir kolegos (2020) teigia, kad esant didesniai patirtų nepalankių patirčių vaikystėje, atsiranda emocijų reguliacijos problemų, didesnis impulsyvumas, be to asmenys yra labiau linkę patys smurtauti savo romantiniuose santykiuose. Šiame tyrime nustatyta, kad smurtą prieš partnerį naudoję studentai statistiškai reikšmingai dažniau vaikystėje yra patyrę verbalinę ir fizinę prievartą, piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis namuose ir emocinę nepriežiūrą. Tokie rezultatai atitinka River ir kolegų (2020) tyrimo rezultatus – vaikystėje patirta prievarta ir nepriežiūra yra labiausiai susijusi su dažnesniais smurtiniais konfliktais romantiniuose santykiuose. Šio tyrimo atveju, būtent tokios patirtys ir prognozavo smurto naudojimą prieš partnerį, o patyrimą – tik piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis.

Tokius rezultatus galima iš dalies paaiškinti smurto perdavimo tarp kartų teorija – kai vaikystėje susiduriama su smurtu šeimoje, matoma, kad toks elgesys naudojamas stresą keliančiose ar konfliktinėse situacijose, todėl šis elgesio modelis išmokstamas ir gali būti naudojamas suaugus (Black et al., 2009). Be to tokie asmenys turi prastesnius konfliktų valdymo, emocijų reguliacijos įgūdžius (Black et al., 2009). Lietuvoje atliktas tyrimas su paaugliais atskleidė, kad paaugliai, kurie nurodė patyrę smurtą vaikystėje, pasižymėjo prastesne emocijų reguliacija, didesniu polinkiu į emocijų slopinimą, nei smurto nepatyrę paaugliai (Gervinskaitė-Paulaitienė ir kt., 2017). Widom ir kolegos (2014) savo tyrime taip pat nustatė sąsajas tarp smurto romantiniuose santykiuose ir emocinės nepriežiūros vaikystėje. Autoriai teigia, kad pagrindinių poreikių nepatenkinimas vaikystėje gali sutrukdyti asmeniui vėliau kurti „nesmurtinius“ intymius santykius. Be to Widom ir kiti (2014) kelia prielaidą, kad emocinė nepriežiūra glaudžiai susijusi su nesaugaus prisirišimo prie tėvų stiliumi, kas galiausiai gali lemti, kad asmuo siekdamas kontroliuoti partnerį ir išvengti grėsmės būti paliktam, savo romantiniuose santykiuose naudos smurtą.

Šiame tyrime gauta, kad nepalankių vaikystės patirčių kiekis neprognozuoja fizinio smurto patyrimo ar naudojimo. Tai nesutampa su anksčiau aptarta teorija ir kitais tyrimais, tačiau galima kelti prielaidą, kad šio tyrimo prognostinis modelis buvo nereikšmingas, kadangi tyrime dalyvavo labai mažai

studentų, kurie yra patyrę arba naudoję fizinį smurtą. Hellemans, Loeys, Buysse, Dewaele ir Smet (2015) nustatė, kad labiau išsilavinę asmenys, teigia patyrę mažiau smurto, nei mažiau išsilavinę. Tai galėjo atsispindėti ir šiame tyrime, kadangi tyrimo imtį sudarė studentai, kurie siekia aukštesnio išsilavinimo. Be to šiame tyrime dalyvavę asmenys buvo pakankamai jauni, tad nėra galimybės įvertinti ilgesnės jų gyvenimo trajektorijos. Galima kelti prielaidą, kad šiame tyrime dalyvavusi amžiaus grupė dar tik tyrinėja santykius ir todėl fizinio smurto raiška nedidelė, tačiau laikui bėgant tai gali keistis (pavyzdžiui, įtvirtinus santykius ar sukūrus šeimą).

Apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių kiekis prognozuoja didesnę romantinių ryšių agresiją ir didesnę smurto pasireiškimą santykiuose. Svarbu atkreipti dėmesį, kad romantinių ryšių agresiją ir smurtą santykiuose prognozuoja tos pačios nepalankios vaikystės patirtys – verbalinė, fizinė prievarta, emocinė nepriežiūra, psichoaktyvių medžiagų vartojimas namuose bei smurto prieš motiną stebėjimas. Remiantis tokiais rezultatais galima teigti, kad tiek agresyvus, tiek smurtinis elgesys romantiniuose santykiuose formuojasi dėl panašių veiksnių ir tikėtina panašiais procesais. Siekiant geriau suprasti ryšius tarp nepalankių vaikystės patirčių, smurto ir agresijos, buvo iškelta prielaida, kad agresija galėtų medijuoti ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurtinio elgesio santykiuose susiformavimo. Tyrime nustatyta, kad iš tiesų ryšių agresija medijuoja nepalankių vaikystės patirčių kiekio ir smurto santykiuose pasireiškimą ryšį. Taigi, nepalankios vaikystės patirtys lemia didesnės romantinių ryšių agresijos formavimąsi, o didesnis agresyvumas didina ir riziką, kad santykiuose bus panaudotas smurtas.

Prievartos ar nepriežiūros patyrimas vaikystėje susijęs su sutrikusiais santykiais, aplinkos nestabilumu, kas lemia prastesnius emocijų reguliacijos įgūdžius (Richey et al., 2016). Wright ir Benson (2010) teigia, kad ryšių agresija susijusi su neigiama santykių kokybe, frustracija, nepasitikėjimu. Remiantis šio tyrimo teorinėmis prielaidomis, galima daryti išvadą, kad nepalankios vaikystės patirtys didina tikimybę, kad asmuo patirs daugybę sunkumų susijusių su emocijų reguliacija, aplinką ir aplinkinius suvoks kaip labiau priešiškus, bus labiau nepasitikintis kitais. Dėl to toks asmuo pasižymės didesniu agresyvumu, kadangi tokiu būdu yra išmokęs reaguoti į aplinką. Be to, toks asmuo galimai sieks kontroliuoti šią nesaugią ir nestabilią aplinką vaikystėje išmoktu smurtiniu elgesiu. Taigi, asmens, patyrusio daug nepalankių vaikystės patirčių romantiniai santykiai taip pat turėtų pasižymėti nepasitikėjimu, konfliktiškumu ir agresijos naudojimu. Savo ruožtu, konfliktiškumas ir nepasitenkinimas santykiais, lemia didesnę tikimybę, kad romantiniuose santykiuose bus išreikštas smurtinis elgesys (Capaldi et al., 2012). Apibendrinant, nepalankios vaikystės patirtys didina romantinių ryšių agresijos pasireiškimą, kuri didina smurto riziką romantiniuose santykiuose.

Šiame tyrime nustatyta, kad 41,2 proc. studentų dabartiniai ar paskutiniai santykiai gali būti apibrėžti kaip cikliškai nestabilūs, kai partneriai išsiskiria ir susitaiko, šis procesas vis kartojasi. Šiame tyrime nenustatyta, kad studentai, kurių santykiai yra cikliškai nestabilūs dažniau patirtų smurtą iš partnerio. Nors statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių rasta nebuvo, vis tik galima pastebėti, kad beveik pusė (43,2 proc.) studentų esančių cikliškai nestabiliuose santykiuose yra patyrę smurtą iš partnerio, o stabiluose santykiuose apie trečdalis (31,4 proc.) studentų. Be to tyrime nustatyta, kad patys studentai, kurie yra cikliškai nestabiliuose santykiuose, dažniau naudoja smurtą prieš savo romantinį partnerį, nei stabiluose santykiuose esantys studentai. Taip pat nustatyta, kad beveik pusė nestabiliuose santykiuose esančių studentų yra naudoję smurtą (47,9 proc.), kai stabiluose santykiuose tokių tik apie trečdalį (32,4 proc.). Šio tyrimo rezultatai iš dalies panašūs į Halpern-Meeke ir kolegų (2013) – mokslininkai nustatė, kad beveik pusė cikliškai nestabiliuose santykiuose esančių asmenų yra patyrę konfliktus, kur buvo naudojama fizinė ar verbalinė prievarta, bet nustatė ir mažesnę smurto paplitimą tarp stabiluose santykiuose esančių studentų – fizinės ar verbalinės prievartos patyrimas buvo būdingas tik penktadaliui stabiluose santykiuose esančių jaunų žmonių. Bet kuriuo atveju, reikšmingi skirtumai parodo, kad cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai naudoja daugiau smurto prieš savo romantinį partnerį, nei stabiluose santykiuose esantys studentai.

Taigi, cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai naudoja daugiau smurto, nei stabiluose santykiuose esantys studentai. Tai galima paaiškinti tuo, kad cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai išlieka santykių apibrėžimo stadijoje, kurioje ir pasireiškia tokios destruktivos strategijos, kaip konfliktai, smurtas ir pan. Be to, šis tyrimas patvirtina prielaidą, kad romantinių ryšių agresija ir viktimizacija prognozuoja santykių pobūdį, nepaisant to, kad jų prognostinė vertė sąlyginai maža. Galima kelti prielaidą, didesne ryšių agresija pasižymintys asmenys yra labiau nestabilūs, nepasitikintys, tad jie labiau linkę pasilikti antrojoje santykių stadijoje – galimai jiems sudėtinga užmegzti pasitikintį ryšį, tačiau tu pačiu siekiama artumo ir intymumo, dėl to tokie asmenys kurdami santykius sunkiau geba pasiekti įsipareigojimą, tačiau ir nenori nutraukti santykių. Dėl to santykiai tampa cikliškai nestabilūs, kai partneriai negali apsispręsti, dėl to kyla nuolatiniai konfliktai, kuriems išspręsti pasinaudojama smurtinėmis strategijomis. Papildomai verta paminėti, kad nebuvo nustatyta, kad studentai, esantys cikliškai nestabiliuose santykiuose patirtų daugiau smurto iš romantinio partnerio, nei stabiluose santykiuose esantys studentai. Kadangi nustatyta, kad cikliškai nestabiliuose santykiuose yra dažniau naudojamas smurtas, manytina, kad jis turėtų būti ir patiriamas dažniau. Galima manyti, kad tiriant tas pačias poras, tai yra abu partnerius, būtų gauti kitokie rezultatai.

Šis tyrimas nepatvirtino hipotezės, kad nepalankios vaikystės patirtys gali nuspėti santykių pobūdį. Vis tik gauta, kad cikliškai nestabilius santykius sukūrę studentai turi reikšmingai daugiau nepalankių vaikystės patirčių. Analizuojant kokios nepalankios vaikystės patirtys gali būti susiję su cikliškai nestabilių santykių kūrimu, reikšmingi rezultatai nebuvo gauti. Taigi, galima kelti prielaidą, kad su santykių nestabilumu nėra susijusios specifinės patirtys, o bendras jų kiekis. Galimai didesnis nepalankių patirčių vaikystėje kiekis susijęs su mažesniu suvoktu aplinkos stabilumu ir didesniu suvoktu priešišku, dėl to asmeniui tampa sunku įsipareigoti arba nutraukti santykius. Romantiniuose santykiuose gali vyrauti didesnis nepasitikėjimas, todėl partneriai nepereina iš apibrėžimo į nusistovėjimo stadiją.

Apibendrinant, didžioji dalis šiame tyrime keltų hipotezių patvirtino, tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tyrimo ribotumus. Pirmiausia, svarbu aptarti socialinio pageidaujiamumo efektą. Šiame tyrime dalyvių buvo klausama apie nepalankias patirtis, agresyvumą ir smurtinį elgesį – dalyvavę studentai galėjo norėti nuslėpti tokias patirtis ar minimizuoti jų pasireiškimą, norėdami pasirodyti kaip „geresni“, t. y. mažiau smurtaujantys ar mažiau agresyvūs. Antra, tyrime dalyvavo itin mažai seksualinėms mažumoms priklausančių asmenų, tad siekiant palyginti juos su heteroseksualiais, šie dalyviai buvo priskirti vienai grupei. Yra žinoma, kad seksualinės mažumos tarpusavyje skiriasi, susiduria su skirtingais iššūkiais (pavyzdžiui, biseksualūs ir homoseksualūs), tad toks priskyrimas vienai grupei ir palyginimas ir ganėtinai paviršutiniškas. Ateityje derėtų apgalvoti kaip pasiekti daugiau seksualinėms mažumoms priklausančių asmenų tam, kad būtų galima atlikti išsamesnę analizę. Trečia, šiame tyrime dalyvavo itin nedaug vyrų. Nors ši tendencija būdinga daugumai tyrimų, yra žinoma, kad vyrų ir moterų smurtinis elgesys, ryšių agresija skiriasi, be to ir nepalankių vaikystės patirčių poveikis skirtingoms lytims gali turėti savo ypatumų. Ketvirta – tirtos smurtinio elgesio formos apima ganėtinai siaurą spektrą galimų smurto formų tarp romantinių partnerių. Ateityje į analizę derėtų įtraukti daugiau skirtingų verbalinio ir fizinio smurto formų, svarstyti ir kitų smurto rūšių tyrinėjimą (pavyzdžiui, seksualinio smurto).

Ateityje būtų įdomu ryšių agresiją romantinių santykių kontekste tyrinėti išskyrus reaktyvią ir proaktyvią šios agresijos formą – galimai tai padėtų geriau suprasti cikliškai nestabiliuose santykiuose vykstančius procesus ir dinamiką. Santykių pobūdžio ir jam būdingų procesų analizei galima būtų išskirti ne tik stabilius ir nestabilius santykius, bet analizuojant atsižvelgti ir į tai ar asmenys šiuo metu yra santykiuose, ar vis tik juos nutraukė. Galimai pasirinkimas nutraukti ar tęsti santykius atskleistų skirtingas asmenų savybes bei nuostatas (šiuo atveju agresyvumą ir nuostatas į smurtą). Be to ateityje siūloma atlikti tyrimą į jį įtraukiant abu partnerius. Tai taip pat galėtų padėti geriau atskleisti santykių

dinamiką ir neadaptivaus elgesio pasireiškimą bei sąsajas su abiejų asmenų nepalankiomis vaikystės patirtimis. Galiausiai, būtų naudinga atlikti kokybinį arba ilgalaikį tyrimą šia tema. Tai galėtų padėti stebėti poros vystymosi raidą, ciklišumą, kada pasireiškia smurtiniai įvykiai, kaip naudojama ryšių agresija ir panašiai. Toks tyrimas pagilintų surinktas mokslines žinias apie cikliškai nestabilių santykių raidą, smurtinio elgesio raišką jaunų suaugusiųjų imtyje.

Nors šis tyrimas turi trūkumų ir ribotumą, jis prisideda prie turimų mokslinių žinių apie studentų romantinius santykius, nepalankių vaikystės patirčių ir smurto ryšius. Tyrime nustatyta, kad seksualinėms mažumoms priklausantys studentai iš tiesų vaikystėje išgyvena daugiau nepalankių patirčių. Nors šiame tyrime nenustatyta, kad tai taip pat susiję ir su didesniu smurto romantiniuose santykiuose pasireiškimu, vis tik nepalankios vaikystės patirtys lemia ir kitus neigiamus padarinius tolimesniame gyvenime. Tokie rezultatai suponuoja, kad seksualinės mažumoms yra pažeidžiama grupė jau nuo pat vaikystės. Galimai taip yra dėl nepakankamos tėvų edukacijos šiais klausimais, nežinojimo kaip atliepti tokių vaikų poreikius. Galima manyti, kad tėvų švietimas neheteronormatyvinio elgesio temomis galėtų prisidėti prie mažesnio nepalankių vaikystės patirčių paplitimo seksualinėse mažumose.

Taip pat šiuo tyrimu patvirtinta, kad didžioji dalis studentų yra patyrę nepalankias patirtis vaikystėje – manytina, kad tėvų švietimas apie nepalankias patirtis ir jų pasekmes taip pat galėtų prisidėti prie tokių patirčių paplitimo mažėjimo. Apibendrinant situaciją, tėvystės įgūdžių mokymas ir edukacija specifinėmis temomis yra labai svarbi siekiant išvengti neigiamų padarinių ateityje. Šiuo metu Lietuvoje veikia socialiniai paramos centrai kuriuose teikiama pagalba tėvams, yra organizuojami įvairūs tėvystės įgūdžių mokymai, tačiau neatmetama, kad tokio aktyvumo trūksta mokyklose, kur didžiausia tikimybė pasiekti didelį kiekį tėvų. Taip pat, šiame tyrime nustatyta, kad maždaug kas trečias studentas yra naudojęs ar patyręs smurtą romantiniuose santykiuose, be to beveik pusės iš tyrime dalyvavusių studentų dabartiniai ar paskutiniai santykiai buvo cikliškai nestabilūs. Tai taip pat išryškina, studentai patiria tokias problemas, be to parodo, kad pirmieji smurtiniai įvykiai romantiniuose santykiuose gali nutikti ganėtinai anksti. Siekiant prevencijos, derėtų jaunuolius bei studentus šviesti sveikų santykių temomis, mokyti atpažinti cikliškai nestabilius santykius, ryšių agresiją bei smurtinį elgesį, teikti informaciją apie to žalą ir pasekmes. Prevencijos priemonės galėtų būti pateikiamos įvairiomis formomis ir universitetuose – pavyzdžiui, straipsniais naujienlaiškiuose, studentams skirtų renginių metu, paskaitų forma ir panašiai.

IŠVADOS

1. Seksualinėms mažumoms priklausantys studentai yra patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių nei heteroseksualūs studentai. Seksualinėms mažumoms priklausantys studentai yra patyrę daugiau tokių patirčių kaip piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis namuose, emocinė, fizinė nepriežiūra.
2. Seksualinėms mažumoms priklausančių studentų romantiniuose santykiuose pasireiškia tiek pat smurtinio elgesio, kiek ir heteroseksualių studentų santykiuose.
3. Cikliškai nestabiliuose santykiuose esantys studentai naudoja daugiau smurto nei stabiliuose santykiuose esantys studentai, tačiau smurto iš partnerio patyrimas nesiskiria.
4. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja didesnę romantinių ryšių agresiją, tačiau neprognozuoja didesnės romantinių ryšių viktimizacijos. Didesnę romantinių ryšių agresiją prognozuoja tokios patirtys kaip verbalinė, fizinė prievarta, piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis namuose, smurto prieš motiną stebėjimas ir emocinė nepriežiūra.
5. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja didesnę smurto pasireiškimą studentų romantiniuose santykiuose. Partnerio smurto patyrimą prognozuoja piktnaudžiavimo psichoaktyviomis medžiagomis namuose vaikystėje patyrimas. Dalyvio naudojamą smurtą prognozuoja verbalinė, fizinė prievarta, piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis namuose ir emocinė nepriežiūra.
6. Romantinių ryšių agresija medijuoja nepalankių vaikystės patirčių ir smurto studentų romantiniuose santykiuose ryšį.
7. Nepalankios vaikystės neprognozuoja cikliškai nestabilaus santykių pobūdžio, tačiau cikliškai nestabilius santykių pobūdžiu pasižymintys studentai yra išgyvenę daugiau nepalankių vaikystės patirčių.
8. Romantinių ryšių agresija ir viktimizacija prognozuoja cikliškai nestabilų santykių pobūdį.

LITERATŪRA

- Andersen, J. P., & Blosnich, J. (2013). Disparities in adverse childhood experiences among sexual minority and heterosexual adults: Results from a multi-state probability-based sample. *PLoS ONE*, 8(1). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0054691>
- Austin, A., Herrick, H., & Proescholdbell, S. (2016). Adverse childhood experiences related to poor adult health among lesbian, gay, and bisexual individuals. *American Journal of Public Health*, 106(2), 314–320. <https://doi.org/10.2105/ajph.2015.302904>
- Barnett, J. E., & Howe, T. R. (2020). Multiple maltreatment and adverse childhood experiences: Exploring cumulative threats to attachment quality. *Violence and Victims*, 36(2), 214–232. <https://doi.org/10.1891/vv-d-19-00158>
- Bellis, M. A., Hughes, K., Leckenby, N., Jones, L., Baban, A., Kachaeva, M., Povilaitis, R., Pudule, I., Qirjako, G., Ulukol, B., Raleva, M., & Terzic, N. (2014). Adverse childhood experiences and associations with health-harming behaviours in young adults: Surveys in eight Eastern European countries. *Bulletin of the World Health Organization*, 92(9), 641–655. <https://doi.org/10.2471/blt.13.129247>
- Bitsola, P. I., & Kyranides, M. N. (2021). Relational aggression in romantic relationships: A study into gender differences, correlates and predictors. *Journal of European Psychology Students*, 12(1), 16. <https://doi.org/10.5334/jeps.528>
- Black, D. S., Sussman, S., & Unger, J. B. (2009). A further look at the intergenerational transmission of violence: Witnessing interparental violence in emerging adulthood. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6), 1022–1042. <https://doi.org/10.1177/0886260509340539>
- Brown, S. L., & Bulanda, J. R. (2008). Relationship violence in young adulthood: A comparison of Daters, cohabitators, and Marrieds. *Social Science Research*, 37(1), 73–87. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2007.06.002>
- Busby, D. M., & Holman, T. B. (2009). Perceived match or mismatch on the Gottman conflict styles: Associations with relationship outcome variables. *Family Process*, 48(4), 531–545. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2009.01300.x>

- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. B. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *PsycEXTRA Dataset*. <https://doi.org/10.1037/e621642012-252>
- Dailey, R. M., Hazlett, A. D., & Brass-Rosenfield, C. (2022). The role of psychological and physical aggression in relationship reconciliation. *Journal of Interpersonal Violence*, 088626052110680. <https://doi.org/10.1177/08862605211068082>
- Bacioğlu, D. S., & Kocabiyik, O. O. (2020). The roles of value preferences and cognitive emotion regulation strategies on prediction of dating violence. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 7(1), 96–107. <https://doi.org/10.17220/ijpes.2020.01.009>
- Erdem, A., & Sahin, R. (2017). Undergraduates' attitudes toward dating violence: Its relationship with sexism and narcissism. *International Journal of Higher Education*, 6(6), 91. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v6n6p91>
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (2019). Reprint of: Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 56(6), 774–786. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2019.04.001>
- Freedner, N., Freed, L. H., Yang, Y. W., & Austin, S. B. (2002). Dating violence among gay, lesbian, and bisexual adolescents: Results from a community survey. *Journal of Adolescent Health*, 31(6), 469–474. [https://doi.org/10.1016/s1054-139x\(02\)00407-x](https://doi.org/10.1016/s1054-139x(02)00407-x)
- Grady, M. D., Levenson, J. S., & Bolder, T. (2016). Linking adverse childhood effects and attachment: A theory of etiology for sexual offending. *Trauma, Violence, & Abuse*, 18(4), 433–444. <https://doi.org/10.1177/1524838015627147>
- Gervinskaitė-Paulaitienė, L., Baškytė, A. M., Čėnaitė, N., Matutytė, L., Šiaučiūnaitė, M., & Barkauskienė, R. (2017). Suvoktas Smurto Patyrimas, EMOCIJŲ Reguliacija ir somatiniai Sunkumai Ankstyvojoje Paauglystėje. *Sveikatos Mokslai*, 27(3), 11–17. <https://doi.org/10.5200/sm-hs.2017.032>

- Gervinskaitė-Paulaitienė, L. (2018). *Mentalizacija ankstyvoje paauglystėje ir jos sąsajos su prieraišumu, smurto patyrimu ir emociniais bei elgesio sunkumais* (Daktaro disertacija). Vilnius: Vilniaus universitetas. Paimta iš <https://epublications.vu.lt/object/elaba:25750772/MAIN>
- Hayes, Andrew F. (2013). introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach. New York, NY: The Guilford Press. *Journal of Educational Measurement*, 51(3), 335–337. <https://doi.org/10.1111/jedm.12050>
- Halpern-Meekin, S., Manning, W. D., Giordano, P. C., & Longmore, M. A. (2013). Relationship churning, physical violence, and verbal abuse in young adult relationships. *Journal of Marriage and Family*, 75(1), 2–12. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01029.x>
- Heiden-Rootes, K., Salas, J., Moore, R., Hasan, S., & Wilson, L. (2020). Peer victimization and mental health outcomes for lesbian, gay, bisexual, and heterosexual youth: A latent class analysis. *Journal of School Health*, 90(10), 771–778. <https://doi.org/10.1111/josh.12940>
- Hellemans, S., Loeys, T., Buysse, A., Dewaele, A., & De Smet, O. (2015). Intimate partner violence victimization among non-heterosexuals: Prevalence and associations with mental and sexual well-being. *Journal of Family Violence*, 30(2), 171–188. <https://doi.org/10.1007/s10896-015-9669-y>
- Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, L., & Dunne, M. P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, 2(8). [https://doi.org/10.1016/s2468-2667\(17\)30118-4](https://doi.org/10.1016/s2468-2667(17)30118-4)
- Joffe, R., & Buksnyte-Marmiene, L. (2014). Abuse in adult intimate relationships in Lithuania and its influence on subjectively perceived health. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 159, 584–588. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.429>
- Larkin, H., Shields, J. J., & Anda, R. F. (2012). The health and social consequences of adverse childhood experiences (ACE) across the lifespan: An introduction to prevention and intervention in the community. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 40(4), 263–270. <https://doi.org/10.1080/10852352.2012.707439>

- Larkin, P., Jahoda, A., & MacMahon, K. (2013). The social information processing model as a framework for explaining frequent aggression in adults with mild to moderate intellectual disabilities: A systematic review of the evidence. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 26(5), 447–465. <https://doi.org/10.1111/jar.12031>
- Laurinaitytė, I., Masiulionytė, A. ir Čunichina, K. (2021). Studentų psichoaktyvių medžiagų vartojimo, psichologinės gerovės ir jų nepalankių vaikystės patirčių sąsajos. Iš *Lietuvos psichologų kongresas 2021: Patirtis be sienų*. Kongreso pranešimų santraukų leidinys (67 psl.). eISBN 978-9955-15-692-5 (PDF)
- Laurinaitytė, I., Assini-Meytin, L. C., & Čunichina, K. (2022). Examining the associations between adverse childhood experiences, health risk behaviours, and psychological well-being in a convenience sample of Lithuanian University students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), 3253. <https://doi.org/10.3390/ijerph19063253>
- LRT 2021 – 2021-05-17 žurnalistės D. Platūkytės straipsnis „LGBT situacijos Lietuvoje vertinime – dėmesys Nausėdai ir Bažnyčios hierarchams“ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tiklapyje [prieiga internete: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1409958/lgbtsituacijos-lietuvoje-vertinime-demesys-nausedai-ir-baznycios-hierarchams> , žiūrėta 2021- 05-20]
- Martin, M. P., Miller, R. B., Kubricht, B., Yorgason, J. B., & Carroll, J. S. (2015). Relational aggression and self-reported spousal health: A longitudinal analysis. *Contemporary Family Therapy*, 37(4), 386–395. <https://doi.org/10.1007/s10591-015-9348-4>
- McRae, L., Gonzalez, J. E., Dominguez, V., Daire, A. P., & Liu, X. (2017). Factor analysis and construction of the acceptance of couple violence scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 51(3), 207–218. <https://doi.org/10.1080/07481756.2017.1308225>
- Merrick, M. T., Ports, K. A., Ford, D. C., Afifi, T. O., Gershoff, E. T., & Grogan-Kaylor, A. (2017). Unpacking the impact of adverse childhood experiences on Adult Mental Health. *Child Abuse & Neglect*, 69, 10–19. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.03.016>
- Mesquita, S., & Martins, P. C. (2022). Social Information-processing in children with adverse experiences. *Trauma Care*, 2(2), 162–173. <https://doi.org/10.3390/traumacare2020013>

MIC 2021 – projekto pristatymas „Jaunimo smurtas romantiniuose santykiuose“ Moterų informacijos centro tinklapyje [prieiga internete: <https://www.moteruinformacijoscentras.lt/Rakta%C5%BEod%C5%BEiai/jaunimo-smurtasromantiniuose-santykiuose/> , žiūrėta 2021-05-20]

Monnat, S. M., & Chandler, R. F. (2015). Long-term physical health consequences of adverse childhood experiences. *The Sociological Quarterly*, 56(4), 723–752. <https://doi.org/10.1111/tsq.12107>

Morelli, N. M., Duong, J., Evans, M. C., Hong, K., Garcia, J., Ogbonnaya, I. N., & Villodas, M. T. (2020). Intergenerational transmission of abusive parenting: Role of prospective maternal distress and family violence. *Child Maltreatment*, 26(2), 172–181. <https://doi.org/10.1177/1077559520947816>

Murray-Close, D., Ostrov, J. M., Nelson, D. A., Crick, N. R., & Coccaro, E. F. (2010). Proactive, reactive, and romantic relational aggression in adulthood: Measurement, predictive validity, gender differences, and association with intermittent explosive disorder. *Journal of Psychiatric Research*, 44(6), 393–404. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2009.09.005>

Musa, S., Peek-Asa, C., Jovanović, N., & Selimović, E. (2018). Association of Adverse Childhood Experiences and health risk behaviors among young adults visiting a Regional Primary Healthcare Center, Federation of bosnia and Herzegovina. *PLOS ONE*, 13(3). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0194439>

Nikulina, V., Gelin, M., & Zwillig, A. (2017). Is there a cumulative association between adverse childhood experiences and intimate partner violence in emerging adulthood? *Journal of Interpersonal Violence*, 36(3-4). <https://doi.org/10.1177/0886260517741626>

Ontiveros, G., Cantos, A., Chen, P.-Y., Charak, R., & O’Leary, K. D. (2020). Is all dating violence equal? gender and severity differences in predictors of perpetration. *Behavioral Sciences*, 10(7), 118. <https://doi.org/10.3390/bs10070118>

Ostrov, J. M., Blakely-McClure, S. J., Perry, K. J., & Kamper-DeMarco, K. E. (2018). Definitions—the form and function of relational aggression. *Oxford Scholarship Online*. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190491826.003.0002>

- PSO 2021 – straipsnis „Smurto apibrėžimas ir tipologija“ (angl. Definition and typology of violence) Pasaulinės sveikatos organizacijos (angl. World Health Organization) tinklapyje [prieiga internete: <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> , žiūrėta 2021-04- 23]
- PVC 2021 – straipsnis „Igalinti vaikai ir šeimos: smurto prevencijos ir intervencijos paslaugų modelis“ Paramos vaikams centro tinklapyje [prieiga internete: <http://www.pvc.lt/lt/component/content/article/2-be-kategorijos/623-igalinti-vaikai-ir-seimossmurto-prevencijos-ir-intervencijos-paslaugu-modelis> , žiūrėta 2021-05-20]
- Ramiro, L. S., Madrid, B. J., & Brown, D. W. (2010). Adverse childhood experiences (ACE) and health-risk behaviors among adults in a developing country setting. *Child Abuse & Neglect*, 34(11), 842–855. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2010.02.012>
- Reese-Weber, M., & Johnson, A. I. (2013). Examining dating violence from the relational context. In H. R. Cunningham & W. F. Berry (Eds.), *Handbook on the psychology of violence*. New York: Nova Publishing.
- Reese-Weber, M. (2015). Intimacy, communication, and aggressive behaviors: Variations by phases of romantic relationship development. *Personal Relationships*, 22(2), 204–215. <https://doi.org/10.1111/pere.12074>
- Richey, A., Brown, S., Fite, P. J., & Bortolato, M. (2016). The role of hostile attributions in the associations between child maltreatment and reactive and proactive aggression. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 25(10), 1043–1057. <https://doi.org/10.1080/10926771.2016.1231148>
- River, L. M., Narayan, A. J., Atzl, V. M., Rivera, L. M., & Lieberman, A. F. (2020). Past made present: The legacy of childhood maltreatment for romantic relationship quality and psychopathology during pregnancy. *Psychology of Violence*, 10(3), 324–333. <https://doi.org/10.1037/vio0000273>
- Schnarrs, P. W., Stone, A. L., Salcido, R., Baldwin, A., Georgiou, C., & Nemeroff, C. B. (2019). Differences in adverse childhood experiences (aces) and quality of physical and mental health between transgender and cisgender sexual minorities. *Journal of Psychiatric Research*, 119, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2019.09.001>

- Schwartz, A. R. (2013). *Risk factors for relational aggression among college students in peer relationships*. Doctoral dissertation, Fordham University, New York City, US. ETD Collection for Fordham University. AAI3560274. <https://research.library.fordham.edu/dissertations/AAI3560274>
- Vaitkevičius, R. ir Saudargienė, A. Psichologinių tyrimų duomenų analizė: praktikos darbai. Redaktorius Keturakis, R. Kaunas, Vytauto didžiojo universiteto universiteto leidykla. Lietuvos akademinė e. biblioteka ISBN 978-9955-12-561-7. Prieiga: <https://www.spssanalize.lt/wp-content/uploads/2020/10/psichologiniu-tyrimu-duomenu-analize.pdf>
- Wang, H., & Yu, G. (2019). Relational aggression in romantic relationship. *Advances in Psychological Science*, 27(1), 106. <https://doi.org/10.3724/sp.j.1042.2019.00106>
- Werner, N. E. (2012). Do hostile attribution biases in children and parents predict relationally aggressive behavior? *The Journal of Genetic Psychology*, 173(3), 221–245. <https://doi.org/10.1080/00221325.2011.600357>
- Widom, C. S., Czaja, S., & Dutton, M. A. (2014). Child abuse and neglect and intimate partner violence victimization and perpetration: A prospective investigation. *Child Abuse & Neglect*, 38(4), 650–663. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.11.004>
- Wilson, T., & Maloney, M. (2019). Dating Violence in Adolescent Relationships. *International Journal of the Whole Child*, 4(2), 82–87. Prieiga internete: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1233785.pdf>
- Woollett, N., & Thomson, K. (2016). Understanding the intergenerational transmission of violence. *South African Medical Journal*, 106(11), 1068. <https://doi.org/10.7196/samj.2016.v106i11.12065>
- Wright, E. M., & Benson, M. L. (2010). Relational aggression, intimate partner violence, and gender: An exploratory analysis. *Victims & Offenders*, 5(4), 283–302. <https://doi.org/10.1080/15564886.2010.509649>
- Xia, M., Fosco, G. M., Lippold, M. A., & Feinberg, M. E. (2018). A developmental perspective on young adult romantic relationships: Examining family and individual factors in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(7), 1499–1516. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0815-8>

Zimmer-Gembeck, M. J., Duffy, A. L., Ferguson, S., & Gardner, A. A. (2018). Relational aggression in dating and romantic relationships. *Oxford Scholarship Online*.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780190491826.003.0016>

PRIEDAI

1 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp LGBTQ+ studentų ir heteroseksualių studentų proporcijų palyginimas.

Patirtis		Heteroseksualūs	LGBTQ+	χ^2 (df)	p
		n (%)	n (%)		
Verbalinė prievarta	Patyrė	145 (62,8)	41 (17,7)	2,07 (1)	0,15
	Nepatyrė	40 (17,3)	5 (2,2)		
Fizinė prievarta	Patyrė	116 (50,2)	33 (14,3)	0,95 (1)	0,33
	Nepatyrė	69 (29,9)	13 (5,6)		
Seksualinė prievarta	Patyrė	35 (15,2)	14 (6,1)	2,28 (1)	0,13
	Nepatyrė	150 (64,9)	32 (13,9)		
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	Patyrė	70 (30,3)	26 (11,3)	4,55 (1)	0,033
	Nepatyrė	115 (49,8)	20 (8,7)		
Psichikos ligos	Patyrė	65 (28,1)	20 (8,7)	0,77 (1)	0,379
	Nepatyrė	120 (51,9)	26 (11,3)		
Smurtas prieš motiną	Patyrė	63 (27,3)	20 (8,7)	1,04 (1)	0,307
	Nepatyrė	122 (52,8)	26 (11,3)		
Skyrybos	Patyrė	41 (17,7)	15 (6,5)	1,66 (1)	0,198
	Nepatyrė	144 (62,3)	31 (13,4)		
Emigracija	Patyrė	37 (16,0)	5 (2,2)	1,49 (1)	0,221
	Nepatyrė	148 (64,1)	41 (17,7)		
Emocinė nepriežiūra	Patyrė	132 (57,1)	41 (17,7)	5,28 (1)	0,022
	Nepatyrė	53 (22,9)	5 (2,2)		
Fizinė nepriežiūra	Patyrė	27 (11,7)	13 (5,6)	3,89 (1)	0,048
	Nepatyrė	158 (68,4)	33 (14,3)		

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

2 priedas. Romantinių ryšių agresijos prognostiniai veiksniai.

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis		<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
	Agresija				
	<i>Beta</i> (<i>β</i>)	<i>p</i>			
Verbalinė prievarta	0,09	0,001	10,46	0,001	0,043
Fizinė prievarta	0,52	0,025	5,09	0,025	0,022
Seksualinė prievarta	0,003	0,902	0,02	0,902	0
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	0,05	0,049	3,93	0,049	0,017
Vieno iš tėvų įkalinimas	0,17	0,098	2,76	0,098	0,012
Psichikos ligos ir sutrikimas	-0,015	0,52	0,42	0,52	0,002
Smurto prieš motiną stebėjimas	0,046	0,047	3,98	0,047	0,017
Skyrybos	-0,005	0,862	0,03	0,862	0
Emigracija	0,014	0,627	0,24	0,627	0,001
Vieno iš tėvų mirtis	-0,049	0,282	1,16	0,282	0,005
Buvo globos namuose	0,059	0,734	0,12	0,734	0,001
Emocinė nepriežiūra	0,073	0,004	8,33	0,004	0,035
Fizinė nepriežiūra	0,032	0,283	1,16	0,283	0,005

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

3 priedas. Romantinių ryšių viktimizacijos prognostiniai veiksniai.

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis		<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
	Viktimizacija				
	<i>Beta</i> (<i>β</i>)	<i>p</i>			
Verbalinė prievarta	0,049	0,167	1,92	0,167	0,008
Fizinė prievarta	0,037	0,202	1,63	0,202	0,007
Seksualinė prievarta	0,013	0,704	0,14	0,704	0,001
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	0,045	0,113	2,53	0,113	0,011
Vieno iš tėvų įkalinimas	0,035	0,781	0,08	0,781	0
Psichikos ligos ir sutrikimas	-0,007	0,803	0,06	0,803	0
Smurto prieš motiną stebėjimas	0,031	0,294	1,1	0,294	0,005
Skyrybos	-0,049	0,137	2,22	0,137	0,01
Emigracija	0,006	0,871	0,03	0,871	0
Vieno iš tėvų mirtis	-0,046	0,423	0,64	0,423	0,003
Buvo globos namuose	-0,253	0,238	1,39	0,238	0,006
Emocinė nepriežiūra	0,049	0,128	2,33	0,128	0,01
Fizinė nepriežiūra	0,072	0,052	3,81	0,052	0,016

4 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp patyrusių partnerio smurtą studentų ir jo nepatyrusių studentų proporcijų palyginimas.

Patirtis		Nepatyrė smurto	Patyrė smurtą	χ^2 (df)	p
		n (%)	n (%)		
Verbalinė prievarta	Patyrė	114 (49,1)	73 (31,5)	2,74 (1)	0,098
	Nepatyrė	34 (14,7)	11 (4,7)		
Fizinė prievarta	Patyrė	90 (38,8)	59 (25,4)	1,68 (1)	0,195
	Nepatyrė	58 (25)	25 (10,8)		
Seksualinė prievarta	Patyrė	29 (12,5)	20 (8,6)	0,35 (1)	0,556
	Nepatyrė	119 (51,3)	64 (27,6)		
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	Patyrė	53 (22,8)	43 (18,5)	4,61 (1)	0,032
	Nepatyrė	95 (40,9)	41 (17,7)		
Psichikos ligos	Patyrė	51 (22)	34 (14,7)	0,59 (1)	0,44
	Nepatyrė	97 (41,8)	50 (21,6)		
Smurtas prieš motiną	Patyrė	49 (21,1)	34 (14,7)	0,97 (1)	0,326
	Nepatyrė	99 (42,7)	50 (21,6)		
Skyrybos	Patyrė	40 (17,2)	16 (6,9)	1,45 (1)	0,228
	Nepatyrė	108 (46,6)	68 (29,3)		
Emigracija	Patyrė	25 (10,8)	17 (7,3)	0,21 (1)	0,646
	Nepatyrė	123 (53)	67 (28,9)		
Emocinė nepriežiūra	Patyrė	104 (44,8)	69 (29,7)	3,38 (1)	0,066
	Nepatyrė	44 (19)	15 (6,5)		
Fizinė nepriežiūra	Patyrė	22 (9,5)	18 (7,8)	1,19 (1)	0,275
	Nepatyrė	126 (54,3)	66 (28,4)		

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

5 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp patyrusių partnerio verbalinį smurtą studentų ir jo nepatyrusių studentų proporcijų palyginimas.

Patirtis		Nepatyrė smurto	Patyrė smurtą	χ^2 (df)	p
		n (%)	n (%)		
Verbalinė prievarta	Patyrė	116 (49,8)	72 (30,9)	2,47 (1)	0,116
	Nepatyrė	34 (14,6)	11 (24,4)		
Fizinė prievarta	Patyrė	92 (39,5)	58 (24,9)	1,35 (1)	0,245
	Nepatyrė	58 (24,9)	25 (10,7)		
Seksualinė prievarta	Patyrė	29 (12,4)	20 (8,6)	0,47 (1)	0,492
	Nepatyrė	121 (51,9)	63 (27)		
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	Patyrė	54 (23,2)	42 (18)	4,12 (1)	0,042
	Nepatyrė	96 (41,2)	41 (17,6)		
Psichikos ligos	Patyrė	53 (22,7)	33 (14,2)	0,28 (1)	0,597
	Nepatyrė	97 (41,6)	50 (21,5)		
Smurtas prieš motiną	Patyrė	50 (21,5)	33 (14,2)	0,7 (1)	0,402
	Nepatyrė	100 (42,9)	50 (21,5)		
Skyrybos	Patyrė	40 (17,2)	16 (6,9)	1,22 (1)	0,27
	Nepatyrė	110 (47,2)	67 (28,8)		
Emigracija	Patyrė	25 (10,7)	17 (7,3)	0,3 (1)	0,584
	Nepatyrė	125 (53,6)	66 (28,3)		
Emocinė nepriežiūra	Patyrė	106 (45,5)	68 (29,2)	3,01 (1)	0,083
	Nepatyrė	44 (18,9)	15 (6,4)		
Fizinė nepriežiūra	Patyrė	22 (9,4)	18 (7,7)	1,39 (1)	0,238
	Nepatyrė	128 (54,9)	65 (27,9)		

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

6 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp naudojusių smurtą prieš partnerį studentų ir jo nenaudojusių studentų proporcijų palyginimas.

Patirtis		Nenaudojo smurto	Naudojo smurtą	χ^2 (df)	p
		n (%)	n (%)		
Verbalinė prievarta	Patyrė	107 (46,5)	78 (87,6)	4,07 (1)	0,044
	Nepatyrė	34 (14,8)	11 (4,8)		
Fizinė prievarta	Patyrė	83 (36,1)	65 (28,3)	4,18 (1)	0,041
	Nepatyrė	58 (25,2)	24 (10,4)		
Seksualinė prievarta	Patyrė	24 (10,4)	25 (10,9)	3,35 (1)	0,067
	Nepatyrė	117 (50,9)	64 (27,8)		
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	Patyrė	50 (21,7)	45 (19,6)	4,53 (1)	0,033
	Nepatyrė	91 (39,6)	44 (19,1)		
Psichikos ligos	Patyrė	49 (21,3)	36 (15,7)	0,54 (1)	0,464
	Nepatyrė	92 (40)	53 (23)		
Smurtas prieš motiną	Patyrė	47 (20,4)	35 (15,2)	0,61 (1)	0,434
	Nepatyrė	94 (40,9)	54 (23,5)		
Skyrybos	Patyrė	39 (17)	17 (7,4)	1,73 (1)	0,188
	Nepatyrė	102 (44,3)	72 (31,3)		
Emigracija	Patyrė	24 (10,4)	18 (7,8)	0,19 (1)	0,662
	Nepatyrė	117 (50,9)	71 (30,9)		
Emocinė nepriežiūra	Patyrė	98 (42,6)	74 (32,2)	4,69 (1)	0,03
	Nepatyrė	43 (18,7)	15 (6,5)		
Fizinė nepriežiūra	Patyrė	21 (9,1)	18 (7,8)	0,76 (1)	0,385
	Nepatyrė	120 (52,2)	71 (30,9)		

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

7 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp naudojusią verbalinį smurtą prieš partnerį studentų ir jo nenaudojusią studentų proporcijų palyginimas.

Patirtis		Nenaudojo smurto		Naudojo smurtą	
		<i>n</i> (%)	<i>n</i> (%)	χ^2 (<i>df</i>)	<i>p</i>
Verbalinė prievarta	Patyrė	115 (49,4)	73 (31,3)	2,67 (1)	0,103
	Nepatyrė	34 (14,6)	11 (4,7)		
Fizinė prievarta	Patyrė	89 (38,2)	61 (26,2)	3,35 (1)	0,067
	Nepatyrė	60 (25,8)	23 (9,9)		
Seksualinė prievarta	Patyrė	25 (10,7)	24 (10,3)	3,82 (1)	0,051
	Nepatyrė	124 (53,2)	60 (25,8)		
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	Patyrė	52 (22,3)	44 (18,9)	6,07 (1)	0,014
	Nepatyrė	97 (41,6)	40 (17,2)		
Psichikos ligos	Patyrė	52 (22,3)	34 (14,6)	0,49 (1)	0,48
	Nepatyrė	97 (41,6)	50 (21,5)		
Smurtas prieš motiną	Patyrė	50 (21,5)	33 (14,2)	0,54 (1)	0,463
	Nepatyrė	99 (42,5)	51 (21,9)		
Skyrybos	Patyrė	40 (17,2)	16 (6,9)	1,39 (1)	0,239
	Nepatyrė	109 (46,8)	68 (29,2)		
Emigracija	Patyrė	25 (10,7)	17 (7,3)	0,23 (1)	0,63
	Nepatyrė	124 (53,2)	67 (28,8)		
Emocinė nepriežiūra	Patyrė	105 (45,1)	69 (29,6)	3,28 (1)	0,07
	Nepatyrė	44 (18,9)	15 (6,4)		
Fizinė nepriežiūra	Patyrė	22 (9,4)	18 (7,7)	1,24	0,195
	Nepatyrė	127 (54,5)	66 (28,3)		

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

8 priedas. Skirtingų nepalankių vaikystės patirčių tarp cikliškai nestabiliuose santykiuose esančių studentų ir stabiluose santykiuose esančių studentų proporcijų palyginimas.

Patirtis		Stabilūs santykiai	Nestabilūs santykiai	χ^2 (df)	p
		n (%)	n (%)		
Verbalinė prievarta	Patyrė	109 (46,8)	79 (33,9)	0,12 (1)	0,726
	Nepatyrė	28 (12)	17 (7,3)		
Fizinė prievarta	Patyrė	84 (36,1)	66 (28,3)	1,06 (1)	0,304
	Nepatyrė	53 (22,7)	30 (12,9)		
Seksualinė prievarta	Patyrė	28 (12)	21 (9)	0,01 (1)	0,919
	Nepatyrė	109 (46,8)	75 (32,2)		
Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis	Patyrė	54 (23,2)	42 (18)	0,28 (1)	0,599
	Nepatyrė	83 (35,6)	54 (23,2)		
Psichikos ligos	Patyrė	44 (18,9)	42 (18)	2,8 (1)	0,094
	Nepatyrė	93 (39,9)	54 (23,2)		
Smurtas prieš motiną	Patyrė	44 (18,9)	39 (16,7)	1,43 (1)	0,232
	Nepatyrė	93 (39,9)	57 (24,5)		
Skyrybos	Patyrė	30 (12,9)	26 (11,2)	0,57 (1)	0,45
	Nepatyrė	107 (46,9)	70 (30)		
Emigracija	Patyrė	27 (11,6)	15 (6,4)	0,39 (1)	0,532
	Nepatyrė	110 (47,2)	81 (34,8)		
Emocinė nepriežiūra	Patyrė	102 (43,8)	72 (30,9)	0 (1)	1
	Nepatyrė	35 (15)	24 (10,3)		
Fizinė nepriežiūra	Patyrė	18 (7,7)	22 (9,4)	3,14 (1)	0,076
	Nepatyrė	119 (51,1)	74 (31,8)		